samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JULIA KOKKONEN

Nuoren osallisuus

Turvapaikanhakijana yksin tulleen nuoren kokemuksia arjesta hybridiyksikössä

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA

2021

Tekijä
Kokkonen, Julia

Julkaisun laji
Opinnäytetyö, AMK

Päivämäärä
helmikuu 2021

Sivumäärä
49

Julkaisun kieli
suomi

Julkaisun nimi
Nuoren osallisuus - Turvapaikanhakijana yksin tulleen nuoren kokemuksia arjesta hybridiyksikössä

Tutkinto-ohjelma
Sosionomi AMK

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin turvapaikanhakijana ilman huoltajaa Suomeen tulleen nuoren kokemuksia arjesta hybridiyksikössä. Hybridiyksikkö on yksin tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille lapsille ja nuorille suunnattu asumisyksikkö. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Hämeenkyrön hybridiyksikön kanssa. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat. Millaisia kokemuksia nuorella on arjesta elämän eri osa-alueilla siinä elämäntilanteessa, missä nuori on ollut asuessaan yksikössä? Mitä näistä arjen asioista nuori kokee merkityksellisiksi? Mitkä ovat nuorta kannattelevia sekä osallisuutta ja hyvinvointia tukevia tekijöitä? Tavoitteena oli korostaa nuoren mielipiteiden ja nuoren äänen tärkeyttä ja arvoa palveluiden suunnittelussa, toteutuksessa sekä kehittämisessä. Lisäksi tarkoituksena oli osoittaa kokemustiedon merkitys sekä se, että yhdenkin nuoren kokemuksia tutkimalla voidaan saavuttaa arvokasta tietoa.

Tutkimuksessa haastateltiin avoimin haastatteluin yhtä nuorta. Tutkimuksessa korostettiin nuoren osallisuutta, kokemusasiantuntijuutta sekä nuorilähtöistä lähestymistapaa. Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen fenomenologis-hermeneuttisella otteella. Tutkimustuloksina saavutettiin uutta tietoa nuoren kokemuksista ja sitä analysoitiin teoreettiseen taustaan pohjaten. Tuloksina esitettiin nuoren kertomus, joka jaoteltiin merkitysten perusteella neljään kokonaisuuteen. Kokonaisuudet olivat ryhmäkoti, koulu, kaverit ja ohjaajat sekä harrastukset ja vapaa-aika. Nuorella oli useita kokemuksia syrjinnästä, rasismista sekä kiusaamisesta mutta myös kokemuksia nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Tutkimuksen perusteella nuoren osallisuutta ja hyvinvointia tukevat muun muassa nuoren ympärillä olevat ihmiset, yhteisöt, mieleinen tekeminen, mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin sekä kokemus tasa-arvoisesta kohtelusta.

Asiasanat
osallisuus, hyvinvointi, kokemustieto, kokemusasiantuntijuus, nuoret, lapset, hybridiyksikkö, turvapaikanhakija, pakolaisuus

Author
Kokkonen, Julia

Type of Publication
Bachelor's thesis

Date
February 2021

Number of pages
49

Language of publication:
Finnish

Title of publication
Inclusion of young individual - Everyday life as experienced by young asylum seeker who has entered Finland without legal guardian

Degree program
Bachelor of Social Services

Abstract

This thesis studies everyday life as experienced by young asylum seeker who has entered Finland without legal guardian and has lived in a group home called Hämeenkyrön hybridiyksikkö. Hybridiyksikkö is designed for minor asylum seekers and for those who have obtained residence permits. The study was conducted in co-operation with the Finnish Red Cross Hämeenkyrön hybridiyksikkö. The research questions were following: What kinds of experiences does the individual have of his/her daily life in different sectors of life in that situation where he/she has been while living in the Hämeenkyrön hybridiyksikkö? Which of these experiences are meaningful for the individual him-/herself? What are the supporting factors of young individual's social inclusion and wellbeing? The goal of this thesis was to emphasize the importance of young individual's opinions and one's own voice and the value of those in design, implementation and development of social services. The goal was also to highlight the meaning of knowledge gained from experiences and that exploring the experiences of just one individual can lead us to achieve valuable information.

The research material was acquired from one interviewee. Interviews were open interviews. Inclusion of children and young people, experiential knowledge and child-oriented way of approach were emphasized in this study. The research method was qualitative with phenomenological-hermeneutic way of approach. As a result, new information of an individual's experiences was gained, and the information was analyzed based on theoretical background. The interviewee's narrative was presented as a result of this study. The narrative was divided into four parts which were group home, school, friends and counselors and hobbies and leisure. The interviewee had several experiences of discrimination, racism and bullying but he also felt that he had been seen, heard and accepted. Based on this study, people, communities, meaningful activities, possibility to affect matters concerning oneself and experience of being treated as equal support the inclusion and well-being of young individual.

Key words
Inclusion, well-being, experiential knowledge, experiential expertise, young people, children, asylum seeker, refugee

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 5
2 TUTKIMUSASETELMA 7
2.1 Yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija ja hybridiyksikkö 7
2.2 Lasten ja nuorten pakolaisuus ilmiönä 9
3 OSALLISUUS 10
3.1 Osallisuuden edistäminen 11
3.2 Kansallinen lapsistrategia 2040 15
3.3 Kokemusasiantuntijuus palveluiden kehittämisessä 17
4 NUOREN ARJEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN 18
4.1 Hyvinvoinnin määritelmiä 18
4.2 Arjenhallinnan ulottuvuudet 21
5 TUTKIMUSMENETELMÄ 23
5.1 Laadullinen tutkimus 23
5.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa ja analyysimenetelmä 24
5.3 Luotettavuuden arviointi 28
5.4 Alaikäiseen henkilöön kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet 29
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, TULOKSET JA ANALYYSI 30
6.1 Ryhmäkoti 33
6.2 Koulu 34
6.3 Kaverit ja ohjaajat 38
6.4 Harrastukset ja vapaa-aika 40
6.5 Kertomuksen analyysi 41
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET 45
LÄHTEET

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten osallisuuden lisäämistä korostetaan valtakunnan tasolla jatkuvasti muun muassa palveluiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja kehittämisessä. Osallisuudella tarkoitetaan lapsen tai nuoren vaikutusmahdollisuutta asioihin, jotka ovat tärkeitä hänelle itselleen. Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia on lisättävä ottamalla heidät mukaan omien kasvu- ja kehitysympäristöjensä suunnitteluun ja kehittämiseen, sillä lapset ja nuoret ovat oman elämänpiirinsä parhaita asiantuntijoita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020b.)

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen 10.12.2019 julkaisemassa hallitusohjelmassa Osallistava ja osaava Suomi mainitaan osallisuus käsitteenä useaan kertaan. Yhtenä tavoitteena hallitusohjelmassa on hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. ’’Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas. Ihmisten hyvinvointi-, terveys- ja tuloeroja kavennetaan ja osallisuutta lisätään. Suomi edistää ihmisoikeuksia, hyvinvointitaloutta ja edellytyksiä ihmisen hyvälle elämälle läpi koko elämänkaaren. Ihmisillä on mahdollisuus hyvinvointia tukeviin valintoihin.’’ Osallisuutta lisäämällä voidaan hallitusohjelman mukaan edistää myös myönteistä ja aktiivista kotoutumista. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan yksin tulleena alaikäisenä turvapaikanhakijana Suomeen saapuneen nuoren kokemuksia arjesta siltä ajalta, kun nuori on asunut Hämeenkyrön hybridiyksikössä. Hybridiyksikkö on yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan saaneiden asumisyksikkö. Kokemuksia kuvataan nuoren omasta näkökulmasta käsin. Tutkimus on toteutettu osallistavin menetelmin siten, että nuori on ollut mukana tutkimusprosessissa ja mukana määrittelemässä aineiston sisältöä. Osallistavien tutkimusmenetelmien tavoitteena on lisäksi tuottaa merkityksiä haastateltavalle itselleen. Tutkimuksen aineisto koostuu yhden nuoren haastatteluista. Aineisto on kerätty kolmella tapaamiskerralla, jotka suunniteltiin yhdessä nuoren kanssa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää nuoren mielipiteitä, joita voidaan käyttää esimerkiksi palveluiden kehittämisessä. Lisäksi tarkoituksena on osoittaa kokemustiedon merkitys sekä se, että yhdenkin nuoren kokemuksia tutkimalla voidaan

saavuttaa arvokasta tietoa. Tutkimus voidaan myös nähdä ikään kuin pilottina mahdollista tulevaisuuden kehittämistyötä tai jatkotutkimusta varten. Opinnäytetyön yhtenä lähtökohtana on nuoren mielipiteiden tärkeys ja mahdollisuus saada nuoren ääni kuuluviin.

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Hämeenkyrön hybridiyksikön kanssa. Sosiaalipalvelut yksin tulleiden alaikäisten kohdalla muuttuvat ja kehittyvät jatkuvasti, ja kehittämisen tueksi tarvitaan myös asiakkaan näkökulmaa. Sosiaalialan työkentällä ja ammattilaisten keskuudessa on yleisesti vähän tietoa kyseisestä aiheesta, ja asiakkaan kokemustietoa hyödynnetään edelleen liian vähän sosiaalipalveluita kehitettäessä. Hybridiyksikkö on nuori yksikkö, eikä vastaavaa tutkimusta ole kyseiseen yksikköön aiemmin tehty. Yksin tulleiden lasten ja nuorten kokemuksia tutkivia tutkimuksia ja opinnäytetöitä on tehty muun muassa yksin tulleille alaikäisille suunnattujen ryhmäkotien sekä perheryhmäkotien palveluista. Ryhmäkodit ja perheryhmäkodit ovat kuitenkin toimintamuodoiltaan erilaisia verrattuna hybridiyksikköön, jolloin kokemustietoa ei voida lähtökohtaisesti rinnastaa hybridiyksiköstä saatuun kokemustietoon.

Tutkimustulokset ovat nuoren itse määrittelemistä aiheista lähtöisin ja perustuvat nuoren omaan kokemukseen. Tästä syystä tutkimustulokset ovat itsessään arvokkaita. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä, toiminnan esittelyssä yhteistyökumppaneille, palveluverkostolle tai esimerkiksi osana uusien työntekijöiden perehdytystä. Tutkimustuloksista voivat hyötyä myös muut toimijat, kuten kunta, koulu tai kunnan sosiaalityö. Tutkimustuloksilla on lisäksi laajempi poliittinen merkitys lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön ja päätöksentekoon liittyen.

Maahanmuuttoviraston toiminta ja turvapaikkaprosessi rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Siihen liittyviä käsitteitä ja joitakin prosesseja sivutaan tutkimuksessa siinä määrin kuin se on oleellista muun tiedon ymmärtämiseksi.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimuksessa tutkitaan nuoren kokemuksia. Tutkimuksen lähtökohtana on, että nuori nähdään ensisijaisesti nuorena ja yksilönä riippumatta nuoren taustasta. Nuori on oman elämänpiirinsä asiantuntija ja siten myös tutkittavan aiheen asiantuntija. Tutkimuksen tarkoitus ei ole selvittää, mikä on totta ja mikä ei. Oletusarvona on, että nuoren kokemukset ovat hänen totuutensa, ja siitä ollaan tutkimuksessa kiinnostuneita. Koska nuori määrittelee asiat ja aiheet, joista hän haastatteluissa kertoo, tutkimuksessa ei voida ennalta tietää millaista tietoa nuori tuottaa. Teoreettinen tausta koostuu tutkimuksen teemaan liittyvistä aiheista, kuten osallisuudesta ja nuoren arjen hyvinvoinnista. Tutkimuksessa korostetaan nuoren toimijuutta, ja nuoren rooli on tutkimusprosessissa vahvasti osallistuva. Tutkimuksen tavoitteena on luoda uutta tietoa nuoren kanssa ja tutkimus on tutkittavan ja tutkijan yhteinen oppimisprosessi. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on tutkimusprosessin avulla lisätä nuoren osallisuutta ja osallisuuden kokemusta sekä antaa mahdollisuus oman kertomuksensa kautta vaikuttaa häntä ja muita nuoria koskeviin asioihin. Tutkimus toteutetaan suomen kielellä. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millaisia kokemuksia nuorella on arjesta elämän eri osa-alueilla siinä elämäntilanteessa, jossa hän on ollut asuessaan yksikössä? Mitä näistä arjen asioista nuori kokee merkityksellisiksi? Mitkä ovat nuorta kannattelevia sekä osallisuutta ja hyvinvointia tukevia tekijöitä?

Olen itse toiminut yksikössä ohjaajana, joten tunnen haastateltavan nuoren entuudestaan. Minun on tiedostettava entinen ohjaajan roolini ja asemani, mutta osattava olla toimimatta kyseisessä roolissa tutkimuksen aikana. Tehtäväni on olla uteliaan tietämätön. Tämä menetelmä vahvistaa omaa ammatillista osaamistani, sillä sosiaalityössä on tärkeää osata olla jatkuvasti utelias ja ottaa tutkiva, tietämätön rooli jättämällä asiantuntijarooli taustalle korostaen asiakkaan omaa asiantuntijuutta.

2.1 Yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija ja hybridiyksikkö

Ilman huoltajaa maahan tullut alaikäinen turvapaikanhakija, josta käytetään myös nimitystä yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija, tarkoittaa alle 18-vuotiasta, joka on saapunut Suomeen ilman huoltajaa ja hakee Suomesta turvapaikkaa. Tekstissä viita-

taan tähän käsitteeseen sanoilla yksin tullut alaikäinen. Oleskeluluvan saaneella tarkoitetaan henkilöä, joka on saanut oleskeluluvan Suomesta. Oleskelulupia on erilaisia ja niitä myönnetään erilaisin perustein sekä eri mittaisina. Oleskelulupa voi olla määräaikainen tai pysyvä. Turvapaikka on yksi oleskelulupatyyppi, mikä tarkoittaa, että henkilö on saanut pakolaisaseman. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2020.)

Yksin tulleelle alaikäiselle määrätään edustaja. Edustajahakemuksesta vastaa vastaanottokeskus ja määräyksen tekee käräjäoikeus. Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa. Edustaja ei vastaa lapsen päivittäisestä hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011, 39§; 41§.)

Yksin tullut alaikäinen sijoitetaan ryhmäkotiin, tukiasuntoon tai yksityismajoitukseen turvapaikkaprosessin ajaksi. Ryhmäkotien toiminnassa sovelletaan henkilöstön ja asiakasmäärien osalta lastensuojelulain pykälän 59 säännöksiä. Yksityismajoituksella tarkoitetaan itse järjestettyä majoitusta. Yksityismajoituksesta päättää vastaanottokeskuksen johtaja, joka kuulee lasta, sosiaalityöntekijää sekä lapsen edustajaa. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011, 17§.) Jos lapsi saa oleskeluluvan, tulee lapsen hoito, kasvatus ja huolenpito järjestää hänen tarpeitaan vastaavalla tavalla esimerkiksi perheryhmäkodissa, tukiasunnossa tai muulla tavoin. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 28§.) Kunta vastaa oleskeluluvan saaneen lapsen tai nuoren palveluiden järjestämisestä yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, ja kuntalaisena lapsella tai nuorella on oikeus samoihin palveluihin kuin muillakin kunnan asukkailla. Nuorelle tarjotaan lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavaa kotoutumislain mukaista jälkihuoltoa 21 ikävuoteen saakka. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista. (kotouttaminen.fi www-sivut 2020; terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020d.)

Suomeen on vuonna 2017 perustettu ensimmäinen hybridiyksikkö, jossa ryhmäkodin, perheryhmäkodin, tukiasumisen, yksityismajoituksen sekä jälkihuollon palvelut on yhdistetty saman yksikön alle. Hämeenkyrön hybridiyksikkö on Suomen Punaisen Ristin ylläpitämä ympärivuorokautinen asumisyksikkö yksin tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille alaikäisille lapsille ja nuorille. Yksikkö

tarjoaa myös tuettua asumista yksikön omille itsenäistyville nuorille sekä kotoutumislain mukaista jälkihuoltoa siihen saakka, kunnes nuori täyttää 21 vuotta. Hämeenkyrön hybridiyksikön toiminta perustuu yhteiseen sopimukseen Suomen Punaisen Ristin, Hämeenkyrön kunnan, Maahanmuuttoviraston sekä ELY-keskuksen kanssa. Hämeenkyrön hybridiyksikkö on Suomen ensimmäinen hybridiyksikkö ja sen toiminta on alkanut keväällä 2017 eri palvelujen yhdistyttyä. (Sopimus alaikäisten ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten vastaanotosta ja ryhmä- ja perheryhmäkotitoiminnasta sekä heidän tukiasumisesta ja jälkihuollosta 9.11.2020.)

2.2 Lasten ja nuorten pakolaisuus ilmiönä

Pakolaisuus on ilmiönä monitasoinen ja pakolaisuuden taustalla on useita syitä. Näitä voivat olla muun muassa sodat, kansanvälisen konfliktit, vainot ja luonnonkatastrofit. Pakeneminen kotimaasta vieraaseen maahan ja oman kodin sekä mahdollisesti perheen menettäminen ovat lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin kannalta riskitekijöitä. Usein salakuljetuksena tapahtuva pakomatka voi olla traumatisoiva, vaarallinen sekä pitkä ja epäinhimillinen. Lapset saattavat tehdä matkaa yksin tai joutua erilleen läheisistään. Lapset ovat matkalla erityisen haavoittuvassa asemassa, mikä altistaa heidät muun muassa seksuaaliselle hyväksikäytölle. (Castaneda, Mäki-Opas, Jokela, Kivi, Lähteenmäki, Miettinen, Nieminen, Santalahti & PALOMA-asiantuntijaryhmä 2018, 49-50.)

Yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija tulisi nähdä ennen kaikkea lapsena. Alaikäisellä turvapaikanhakijalla on oikeus koulunkäyntiin ja opiskelijahuoltoon, ja hänelle kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä tarvittavat lastensuojelun palvelut samoin kuten kunnan asukkaalle. Yksin tulleilla alaikäisillä on useimmiten traumataustaa ja esimerkiksi väkivallan kokemuksia, ja lisäksi turvapaikkaprosessiin ja kotoutumiseen sisältyy useita lapselle ja nuorelle kuormittavia tekijöitä. Näitä ovat muun muassa siirtyminen asumisyksiköstä toiseen, turvapaikkaprosessin ja oleskeluluvan saamisen pitkät odotusajat ja uusien jatkolupien hakeminen, oma tai muiden yksikön asukkaiden heikko terveydentila, asuminen kaukana omasta perheestä ja suvusta sekä vastuun tunteminen heistä. Muita kuormittavia tekijöitä voivat olla omaisen kadoksissa oleminen tai kuolema, puute suomalaisista kavereista, kielteinen turvapaikka- tai oleskelulupa

päätös tai käännytyspäätös sekä perheenyhdistämisen hankaluus. Yksin tullut alaikäinen vaatii psyykkisen voinnin tukemista erityisesti näissä edellä mainituissa vaikeissa tilanteissa. Psyykkinen pahoinvointi ja stressi vaikuttavat negatiivisesti kotoutumiseen, kielen oppimiseen sekä sosiaalisten suhteiden luomiseen. Psyykkistä vointia voidaan tukea muun muassa yksikön luottamuksellisen ja rohkaisevan ilmapiirin avulla, jossa lapsen on turvallista puhua vaikeistakin asioista. Myös lapsen ja nuoren kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia tukemalla voidaan vahvistaa psyykkistä hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020d.) Kotoutumisvaihe on yksilölle kuormittavaa ja vaatii sopeutumista. Perhedynamiikka ja sosiaalinen verkosto ovat muuttuneet ja yksilön on kohdattava kulttuurierot mahdollisesti yhteisöllisen ja yksilöllisen kulttuurin välillä. Ongelmanratkaisu- vuorovaikutus- ja ristiriitojen käsittelytaidot sekä hyvä itsetunto lisäävät pärjäämisen tunnetta. Lisäksi selviäminen arkisista asioista ja koulutehtävistä vähentävät stressin tunnetta. Pystyvyyden kokemus kasvaa, kun ihminen kokee pystyvänsä kantamaan vastuuta oman elämänsä eri osa-alueista. Mielekäs tekeminen ja kokemus oman elämän merkityksellisyydestä tuottavat hyvinvointia. (Castaneda ym. 2018, 53-62.)

3 OSALLISUUS

Osallisuuden edistäminen on keskeinen keino syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja köyhyyden torjumiseksi. Osallisuuden edistäminen on myös yksi Euroopan unionin ja Suomen hallituksen tavoitteista. Osallisuus on edellytys tasa-arvolle ja sillä on suuri merkitys hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keinoja kokea osallisuutta ja niitä tulisi tukea erilaisin tavoin. Yhteiskunnan palvelut, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeisessä asemassa osallisuuden edistämisessä. Osallisuutta voidaan edistää esimerkiksi tarjoamalla vaikuttamisen mahdollisuuksia lisäämällä tiedonsaantia asiakasta itseä koskevissa asioissa. Yksi tapa on myös ottaa asiakkaita mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen. Tässä voidaan hyödyntää kokemusasiantuntijuutta ja asiakaslähtöisiä ja monikulttuurisuuden huomioivia toimintamalleja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020c.)

Osallisuuden kokemus on oleellinen osa kotoutumista. Työ- ja elinkeinoministeriön sivustolle kotouttaminen.fi on luotu kotoutumisen indikaattorit, jotka ovat työllisyys, koulutus ja osaaminen, hyvinvointi, osallistuminen sekä kaksisuuntainen kotoutuminen. Hyvinvointi-indikaattorissa on mitattu muun muassa ystävien määrää, tuloja, päihteiden käyttöä, liikunta-aktiivisuutta sekä terveydentilaa. Kaksisuuntaisen kotoutumisen indikaattorissa on mitattu yhteenkuuluvuuden tunnetta, koettua syrjintää, häirintää ja turvattomuutta sekä rasistisia rikosepäilyjä. (kotouttaminen.fi www-sivut 2020.)

3.1 Osallisuuden edistäminen

Osallisuus on yksilötasolla kokemus kuulumisesta itselle merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuutta on yhteisön jäsenten keskinäinen luottamus ja arvostus sekä mahdollisuus vaikuttaa yhteisössä. Yhteiskunnan tasolla osallisuus on oikeuksien ja mahdollisuuksien toteutumista ja ihmisten vastavuoroisuutta. Politiikan tasolla osallisuus tarkoittaa sen sijaan ihmisten osallistumista ja osallisuutta vahvistavia toimenpiteitä. Yhteiskunnan rakenteilla ja maakuntien sekä kuntien palveluilla, kuten esimerkiksi sosiaalipalveluilla on merkittävä rooli osallisuuden edistämisessä. Erityistä huomiota osallisuutta edistettäessä on kiinnitettävä kaikista heikoimmassa asemassa oleviin ja syrjittyihin. Osallisuutta voidaan mitata yksilön kokemuksena tai esimerkiksi järjestelmän tasolla tarkastelemalla, miten palvelut ja toiminnot onnistuvat osallisuuden edistämisessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020c.)

Lasten ja nuorten osallisuutta velvoittaa lainsäädäntö. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuudesta säädetään seuraavalla tavalla. ’’Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.’’ (Suomen perustuslaki 1999/731, 6§.) Myös kuntalaissa säädetään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. ’’Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.’’ (Kuntalaki 2015/410, 22§.) Lasten ja nuorten osallisuutta määrittelevät näiden lisäksi nuorisolaki sekä perusopetuslaki. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen

oikeuksien sopimuksen 12. artiklan kohta 1 ja 2 velvoittavat seuraavaa. ''Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.'' (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991/60, artikla 12.) Osallisuus ei lainsäädännöstä huolimatta toteudu tällä hetkellä toivotulla tavalla. Osallistuminen palveluiden suunnitteluun on etenkin lasten ja nuorten kohdalla vähäistä eivätkä kaikki lapset ja nuoret koe osallisuutta omissa kasvu- ja kehitysympäristöissään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020b.)

Osallisuudella tarkoitetaan lapsen tai nuoren vaikutus- ja toimintamahdollisuuksia hänelle itselle tärkeissä asioissa. Ottamalla lapset ja nuoret mukaan heidän kasvu- ja kehitysympäristöään koskevien palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen voidaan vahvistaa lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja lisätä siten osallisuutta. Lapset ja nuoret ovat oman elämänpiirinsä parhaita asiantuntijoita. Osallisuus on jokapäiväinen tapa kohdata lapsia ja nuoria siten, että he tulevat nähdyiksi. Osallisuuden edistämisessä lapsi on yhteisön jäsen sekä aktiivinen toimija, jonka toimijuutta tuetaan jatkuvasti. Toimintakäytäntöjä muuttamalla voidaan vahvistaa lapsen tai nuoren osallisuutta palveluiden suunnittelussa, toteuttamisessa sekä kehittämisessä. Aikuisen on tärkeää tunnistaa lapsen tai nuoren osallisuuden esteet joko omassa toiminnassaan tai toiminnan rakenteissa. Kehitettäessä osallisuuden toimintatapoja on kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten näkökulmaan ja heidän luontaisiin toimintatapoihinsa. Kasvu- ja kehitysympäristöissä sekä palveluissa tapahtuu myös suoraa vaikuttamista. Esimerkiksi päiväkodissa tai lastensuojelulaitoksessa lapsi voi haluta vaikuttaa yhteisiin sääntöihin. Aito osallisuus toteutuu, jos lapsella tai nuorella on sellainen tila, jossa hän voi tulla kohdatuksi ja arvostetuksi omana itsenään ja osana yhteisöä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020b.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tuottanut vuonna 2017 aineiston nimeltä ''Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa'', jossa määritellään osallisuutta viitaten erilaisiin aikaisempiin tutkimuksiin. Seuraavissa kappaleissa esitellään

kyseisen aineiston perusteella osallisuuden käsitettä. Osallisuus voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen osa-alueeseen, ''having, loving, belonging'', tai neljään ''having, loving, doing, being''. Tämä sosiologi Erik Allardtin teoriaan pohjautuva hyvinvoinnin ulottuvuuksien kolmi- tai nelijako jättää kuitenkin huomiotta hyvinvointia tuottavien suhteiden dynaamisuuden, jolloin toimijuus ei korostu riittävästi. Yksi tapa on nähdä osallisuus vapauden, toimintavalmiuksien ja toimijuuden keskinäisenä suhteena, jota kutsutaan capability-viitekehykseksi tai vapaasti käännettynä toimintakykyteoriaksi tai toimintavalmiuksien viitekehykseksi. Osallisuus on olemista ja kiinnittymistä voimavaroihin, joiden avulla toiminta on mahdollista. Englannin kielen sana ''capability'' viittaa kykenemiseen, toimintaan ja tavoitteluun, joten se poikkeaa hieman suomen kielen vastineesta. Kuitenkin voidaan katsoa, että ihminen on osa yhtä tai useampaa kokonaisuutta, jossa arvot muodostuvat ja hyvinvointia tuotetaan. Kokonaisuus voi olla esimerkiksi hyvinvointivaltio tai jokin yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin perustuva yhteisö. Toimijuuden mahdollisuuksia, muutoksia ja rajoituksia sekä esteitä on mahdollista tarkastella näistä kokonaisuuksista käsin. Alkuperäisen teorian luoneet Amartya Sen ja Martha Nussbaum viittaavat kuitenkin termillä ''capability'' useisiin sisältöihin, kuten ihmisen olennaisiin vapauksiin sekä instrumentaalisiin vapauksiin. Olennaisilla vapauksilla tarkoitetaan yksilön ja yhteisön arvostamien asioiden tavoittelua ja instrumentaalisilla vapauksilla terveyspalveluita, koulutusta, sosiaaliturvaa, demokratiaa sekä poliittisia ja taloudellisia vapauksia. Lisäksi huomioitavia ovat vuorovaikutusketjut, joissa ihminen pyrkii parantamaan vapauttaan tavoitella arvostamiaan asioita. Toisin sanoen ne vapaudet, jotka lisäävät toimintavalmiutta, rakentuvat vuorovaikutuksessa instrumentaalisten vapauksien sekä ympäristön kanssa. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 9-10.)

Taulukossa 1 on esitetty Max Neefin määritelmän mukaiset yhdeksän tarvetta sekä niiden ilmenemismuodot neljässä olemassaolon kategoriassa. Taulukossa on lihavoituna osallisuuteen keskeisesti liittyviä sanoja. Tarpeet ovat olemassaolo, turva, tunteet, ymmärtäminen, osallistuminen, joutilaisuus, luovuus, identiteetti ja vapaus. Neefin mukaan jokaisella tarpeella on oma tyydyttäjänsä, mutta osallisuutta voi kokea useiden muiden tarpeiden toteutumisen yhteydessä. Tarpeista vieraantuminen sen sijaan lisää osattomuutta. Tarpeiden tyydyttäminen on vahvasti yhteydessä käytössä oleviin resursseihin. Olemassaolon turvaavat resurssit ovat Neefin mukaan ihmisen oleellisin tarve. (Isola ym. 2017, 10-12.)

Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa kokemuksien kautta. Se ei ole yksilöllinen tai rakenteellinen ominaisuus. Osallisuus on toimimista, osallistumista ja olemista. Osallisuus on vapauden ja oikeuksien välillä pallotteleva prosessi, joka tapahtuu suhteissa. Osallisuus vaikuttaa ihmisen tulkintaan omasta pystyvyydestään ja vaikutusmahdollisuuksistaan omiin resursseihinsa ja tarpeisiinsa. Kun ihminen tekee itselleen merkityksellisiä asioita, kokee hän käyttävänsä aikaansa arvokkaasti. Tämä lisää yksilön hyvinvointia. Ihminen kokee merkityksellisyyttä silloin, kun hänellä on hallinnan tunne omasta ajastaan ja elämästään. Esimerkiksi yksinäisyys itse valittuna tuottaa joutilaisuutta, joka voi jalostua luovuudeksi. Sen sijaan vastentahtoinen yksinäisyys vähentää pystyvyyden ja hallinnan tunnetta ja luo sitä kautta merkityksettömyyden tunnetta. Kokemukset ovat merkityssuhteita ihmisen, toiminnan ja toiminnan kohteen välillä. Merkityksellisyyden kokemukset ovat ajatuskokonaisuuksien, myönteisten tuntemusten sekä ihmisten toiminnan välisiä merkityssuhteita. Ihmiset elävät jatkuvasti suhteessa muihin ihmisiin, ja esimerkiksi tietoinen nähdyksi ja kuulluksi tuleminen näkyy hermoston reagointina. Valokuva, musiikki tai toiselta ihmiseltä saatu katse, kosketus tai sana on merkki, jota ihminen tulkitsee. Tämä voi tuottaa fysiologisen tunteen tai tajunnallisen mielikuvan. Merkitys syntyy tällaisten merkkien sisällöistä. Merkitykset ja kokemukset ovat ihmisen mielen rakennuspalikoita. (Isola ym. 2017, 16-17.)

Kun jokin oleellinen tarve ei tyydyty, vaikuttaa se muihin tarpeisiin negatiivisesti aiheuttaen syy-seuraussuhteisen alamäen. Esimerkiksi niukkuuden kokemus tuottaa sosiaalisten suhteiden kapenemista, jolloin pysyviä kontakteja ei synny. Merkitysten muodostuminen tapahtuu pienemmässä piirissä, jolloin merkityksellisyys ei muodostu pysyväksi. Sen sijaan, kun ihminen elää sellaisessa ympäristössä, jossa tarpeet toteutuvat, hänellä on mahdollisuus selviytyä myös vaikeista tilanteista. Mentalisaatio ja resilienssi ovat esimerkkejä tällaisista selviytymiskeinoista. Mentalisaatio on kykyä nähdä ja tuntea toisen ihmisen kokemuksia ja näkökulmia, kun taas resilienssi tarkoittaa kykyä kestää vastoinkäymisiä. (Isola ym. 2017, 17-18.)

Taulukko 1. Yhdeksän tarvetta ja niiden ilmeneminen neljässä olemassaolon kategoriassa Max-Neefin mukaan

Tarve	Oleminen	Omistaminen	Tekeminen	Vuorovaikutus
Olemassaolo	fyysinen ja henkinen terveys, huumorintaju, sopeutuvaisuus	ruoka, asunto, toimeentulo	ravinto, lisääntyminen, lepo, työ	elinympäristö ja muut **sosiaaliset ympäristöt**
Turva	hoiva, **autonomia**, **solidaarisuus**, tasapainoisuus	vakuutus, säästöt, oikeudet, perhe	rakastaminen, hellyys, suunnitteleminen, parantaminen, auttaminen	**elinympäristöt**, **sosiaaliset ympäristöt**, **asutus**
Tunteet	Itsekunnioitus, **solidaarisuus**, **kunnioitus**, **suvaitsevaisuus**, anteliaisuus, intohimo, päättäväisyys, sensuaalisuus, huumorintaju	ystävyys, perhe, **kumppanuus**, **luontoyhteys**	rakastaminen, läheisyys, kasvaminen ihmisenä, **arvostaminen**	yksityisyys, läheisyys, koti, **yhteisyyden tunne**
Ymmärtäminen	kriittinen ajattelu, vastaanottavaisuus, **uteliaisuus**, **hämmästely**, itsekuri, intuitio, järki	**kirjallisuus**, **opettajat**, menetelmät, koulutus, viestintä	**tutkiminen**, **kokeileminen**, **analysointi**, meditointi	muodollisen vuorovaikutuksen ympäristöt, koulut, yliopistot, **ryhmät**, perhe
Osallistuminen	vastaanottavaisuus, halukkuus, päättäväisyys, kunnioitus, intohimo, huumorintaju	**oikeudet**, **vastuut**, **velvollisuudet**, etuoikeudet, työ	liittyminen, yhteistyö, jakaminen, **ehdottaminen**, **mielipiteiden ilmaiseminen**	**vuorovaikutteinen osallistuminen**, puolueet, yhdistykset, kirkot, yhteisöt, naapurustot
Joutilaisuus	**uteliaisuus**, **avoimuus**, **mielikuvitus**, huumorintaju, tyyneys	**pelit**, **kutsut**, spektaakkelit, juhlat	unelmointi, mietiskely, **muistelu**, **fantasiointi**, **rentoutuminen**, **leikittely**	yksityisyys, läheisyys, vapaa-aika, **maisemat**, **tilat**
Luovuus	intohimo, päättäväisyys, intuitio, mielikuvitus, autonomia	järki, kyvyt, taidot, työ	keksiminen, suunnittelu, tuottaminen, tulkinta	**tuotteliaat ja palautetta antavat ympäristöt**, **työpajat**, **kulttuuriryhmät**, **yleisöt**, **ilmaisemisen tilat**, **ajallinen väljyys**
Identiteetti	**yhteenkuuluminen**, **jatkuvuus**, erottautuminen, itsetunto, avoimuus	symbolit, kieli, uskonto, tavat, viiteryhmät, arvot, normit	työ, sitoutuminen, integroituminen, **tunnustuksen saaminen**, **itsensä toteuttaminen**, kasvaminen ihmisenä	**sosiaaliset rytmit**, **arkipäiväiset ympäristöt**, kypsyminen ihmisenä
Vapaus	autonomia, itsetunto, päättäväisyys, intohimo, avoimuus, rohkeus, kapinallisuus, suvaitsevaisuus	yhdenvertaisuus lain edessä	**toisin ajatteleminen**, **valitseminen**, erottautuminen, riskien ottaminen, kehittyminen, tietoisuuden lisääminen, sitoutuminen, sitouttamattomuus	**ajallinen ja tilallinen joustavuus**

(Isola ym. 2017, 11.)

3.2 Kansallinen lapsistrategia 2040

Kansallinen lapsistrategia on YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen pohjautuva Suomen sosiaali- ja terveysministeriön strategia, jonka valmistelu on aloitettu vuonna 2018. Strategian visio on perhemyönteinen Suomi, ja strategian on tarkoitus edistää lastenoikeuksien sopimuksen toimeenpanoa. Marinin hallitus on sitoutunut seuraaviin toimenpiteisiin: Päätösten lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetoinnin edistäminen, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistaminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen. (sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2020.)

Valtionneuvoston julkaisussa ''Lapsen aika Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040'' on osallisuudesta kirjoitettu seuraavaa. Suomi edistää lasten ja nuorten vahvaa osallisuutta, ja lapset ja nuoret huomioidaan heidän arkisessa elämänpiirissään. Jotta osallisuus voidaan varmistaa, kehitetään sitä varten kuulemis- ja palautekäytäntöjä. Mukaan osallisuuden edistämiseen otetaan myös lapsen lähiyhteisöt, kuten vanhemmat, varhaiskasvatus, koulut ja harrastukset. Luottamusta rakentava, kuunteleva ja oppiva vuoropuhelu tukee lasten ja nuorten osallisuutta. Lasten parissa toimivien ammattilaisten osaamiseen kuuluu lasten ja nuorten osallistaminen ja lasten tulee voida vaikuttaa itseään koskeviin asioihin turvallisesti. Haasteellisessa asemassa olevat sekä erityislapset ja -nuoret otetaan huomioon osallisuuden edistämisessä. Tavoitteena on, että lasten, nuorten ja perheiden kuuleminen on monipuolista ja vakiintunutta ja lapsivaikutuksia arvioidaan jatkuvasti. Aidon osallisuuden toteutumiseksi tekstissä on korostettu lapsille ja nuorille ominaisten toimintamuotojen käyttöä sekä heidän omien ideoidensa ja aloitteidensa hyödyntämistä. Osallisuus luo lapselle ja nuorelle edellytykset kasvaa osaksi yhteisöä, ja kokemus osallisuudesta syntyy, kun lasta tai nuorta kuullaan aidosti. Jokaisen lapsen ja nuoren näkemys on erityinen ja sitä on kunnioitettava, vaikka se olisi hyvinkin erilainen verrattuna aikuisen näkemykseen. Yksi merkityksellinen osallisuuden muoto on mahdollisuus vaikuttaa arjen asioihin, jotka tapahtuvat lapsen ja nuoren omassa elinympäristössä. Aikuisen näkökulmasta pienet asiat voivat olla lapsen ja nuoren näkökulmasta suuria. Erityistä huomiota on kiinnitettävä erityisryhmien osallisuuteen, mikä voi toteutumattomana tuottaa yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Yleisesti haasteena on, että lapset ja nuoret nähdään ainoastaan palvelujen vastaanottajina, mikä ei korosta heidän toimijuuttaan riittävästi. Osallisuus suunnitellaan ja toteutetaan usein herkästi aikuisten näkökulmasta. Lapsella ja nuorella on oltava mahdollisuus olla osallinen hänelle sopivalla tavalla ja sopivassa laajuudessa niissä ympäristöissä, joissa hän toimii. Lapsen ja nuoren äänellä täytyy olla vaikutusta, ja hänen on nähtävä osallisuuden tulokset. Aikuinen vastaa tiedon antamisesta, tilasta ja tuesta. (Lapsistrategian työryhmät & Heikkilä 2019.)

3.3 Kokemusasiantuntijuus palveluiden kehittämisessä

Kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta esimerkiksi sairaudesta, köyhyydestä, pakolaisuudesta tai jonkin palvelun käytöstä. Kokemusasiantuntija tietää, mitkä asiat ovat auttaneet häntä ja vaikuttaneet esimerkiksi vaikeasta elämäntilanteesta selviämiseen. Kokemusasiantuntija osaa kertoa omien kokemuksiensa kautta esimerkiksi, mikä häntä on auttanut tai mikä on vaikuttanut sairaudesta toipumiseen tai elämänmuutokseen ja uuteen tilanteeseen sopeutumiseen. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020a; Hietala & Rissanen 2015, 13.) Tavoitteita kokemusasiantuntijatoiminnalle voivat olla asiakaslähtöisyyden lisääminen ja osallistuminen asiakastyön toteuttamiseen, suunnitteluun, arviointiin tai kehittämiseen. Kokemusasiantuntijatoiminnalla voidaan pyrkiä myös vähentämään johonkin tiettyyn asiakasryhmään liittyvää leimaa levittämällä totuudenmukaista tietoa julkisessa keskustelussa. (Falk, Kurki, Rissanen, Kankaanpää & Sinkkonen 2013, 17.)

Kokemusosaaminen on kokemuksen mukanaan tuomaa ymmärrystä ja tietoa. Sitä voidaan hyödyntää muiden auttamisessa, tukemisessa ja osaamisvalmiuksien lisäämisessä. Kokemustietoa on sekä palveluissa työskentelevillä ammattilaisilla että palvelua käyttävillä asiakkailla. Kokemusosaamista on asiakasosallisuus, vertaistoiminta, yhteiskehittäjyys sekä kokemustoimija- ja asiantuntijatoiminta. Asiakasosallisuus tarkoittaa asiakkaan osallistumista omien tai alueen palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vertaistoiminnassa samanlaisia asioita kokeneet tukevat toisiaan, kun taas yhteiskehittäjyydessä asiakkaat ja ammattilaiset kehittävät yhdessä jotakin tiettyä palvelua tai muuta toimintaa. Kokemustoimija- ja asiatuntijatoiminnassa kokemusasiantuntijat tuottavat omaan kokemukseensa perustuvaa tietoa muiden hyödyksi. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020a.) Kokemustietoa voidaan käyttää ammattiosaamisen rinnalla. Kokemustieto lisää ymmärrystä, jonka avulla ammatillisen työn vaikuttavuus ja inhimillisyys säilyy. Kokemusasiantuntijat muistuttavat ammattilaisia siitä, ketä varten ja mistä syystä palvelu on olemassa. (Hietala & Rissanen 2015, 19.)

Kokemusasiantuntijuuteen liittyy olennaisesti koulutus kokemusasiantuntijana toimimiseen sekä oman tarinan käsittely ja työstäminen. Kokija on saattanut syrjäytyä tutuista sosiaalisista verkostoista esimerkiksi sairautensa tai elämäntilanteensa vuoksi,

jolloin kokemusasiantuntijatoiminta voi olla hänelle itselleen merkityksellistä. Mielekäs tekeminen ja itsevarmuuden sekä pystyvyyden lisääminen voivat parantaa kokijan hyvinvointia. Lisäksi vertaisuuden kokemukset kasvavat ja ihmissuhdetaidot sekä yhteiskunnallinen näkemys lisääntyvät. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2020a.) Kokemustiedon yksi merkityksistä on osoittaa, että vaikeistakin elämäntilanteista tai haasteista voi selvitä. Kokemusasiantuntijan näkökulmasta merkityksellistä on jakaa omia kokemuksia ja tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. (Falk ym. 2013, 19.)

4 NUOREN ARJEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN

Hyvinvointi käsitteenä on moniulotteinen ja sitä voidaan määritellä erilaisista näkökulmista käsin. Seuraavissa kappaleissa esitellään hyvinvoinnin käsitettä Erik Allardin having, loving, being -jaottelun mukaan sekä tutkimuksen kannalta relevantin subjektiivisen hyvinvoinnin käsitettä. Arjen osa-alueita on lähdetty käsittelemään nuorisobarometrin vuonna 2015 julkaistun arjenhallinnasta tehdyn tutkimuksen ja tutkimukseen perustuvien artikkelien pohjalta. Sekä osallisuus että hyvinvointi voidaan määritellä Erik Allardtin kehittämien ulottuvuuksien kautta. Tästä syystä voidaan todeta, että osallisuus ja hyvinvointi ovat käsitteinä toisiinsa vahvasti linkittyviä. Osallisuus tuottaa hyvinvointia ja hyvinvointi osallisuutta, jolloin ne muodostavat jatkuvan kehän toistensa välille.

4.1 Hyvinvoinnin määritelmiä

Hyvinvointia voidaan tarkastella sosiologi Erik Allardtin having, loving ja being -jaottelun näkökulmasta. Tässä teoriassa hyvinvointia lähestytään perustarpeiden toteutumisen näkökulmasta. Having viittaa aineellisiin tekijöihin, jotka ovat välttämättömiä selviytymisen kannalta. Näitä tekijöitä ovat taloudelliset resurssit, asuminen, työllisyys ja työolot, terveys ja koulutus. Loving käsittää ihmisen tarpeen olla sosiaalisessa suhteessa muihin ihmisiin ja muodostaa sosiaalisia identiteettejä. Näitä ovat kiinnittyminen ja kontaktit esimerkiksi paikalliseen yhteisöön, perheeseen, sukuun, ystäviin,

työyhteisöön, muihin yhdistyksiin tai organisaatioihin. Skandinaviassa toteutetun tutkimuksen mukaan sosiaalisten suhteiden määrä ja laatu eivät korreloineet materiaalisen elämänlaadun kanssa. Voidaan kuitenkin olettaa, että erittäin huonoissa materiaalisissa oloissa myös sosiaaliset suhteet kärsivät. Being viittaa tarpeeseen olla osa yhteiskuntaa sekä elää harmoniassa luonnon kanssa. Being -tarpeen toteutuessa ihminen kokee henkilökohtaista kasvua, kun taas toteutumattomana se tuottaa vieraantumista yhteiskunnasta. Being-indikaattorilla voidaan mitata muun muassa sitä, missä määrin ihminen voi osallistua omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Muita mitattavia asioita ovat mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan, vapaa-ajan aktiviteetteihin ja mielekkääseen työelämään sekä mahdollisuus nauttia luonnosta. Huomioitavaa on, että nämä indikaattorit on luotu mittaamaan länsimaista hyvinvointia. (Nussbaum & Sen 1993, 89-91.)

Tutkittaessa hyvinvointia määritellään, tutkitaanko sitä objektiivisesta vai subjektiivisesta näkökulmasta vai jostakin näiden kahden yhdistelmästä. Objektiivisessa näkökulmassa ongelmallista on tutkijoiden olettamus siitä, mitä ihminen tarvitsee ja haluaa. Subjektiivinen näkökulma taas perustuu henkilön omiin kokemuksiin sisältäen tällöin henkilön omat arvot ja asenteet. Kun tutkitaan hyvinvointia subjektiivisesta näkökulmasta, tutkitaan oikeastaan henkilön haluja. Jos hyvinvoinnin kriteerit määritellään täysin subjektiivisesta näkökulmasta, on lopputulos todennäköisesti konservatiivinen. Jos taas ihmisten omia mielipiteitä ei oteta tutkimuksessa huomioon, tulokset voivat olla dogmaattisia. Yksi tapa on yhdistää subjektiivinen ja objektiivinen näkökulma hyvinvoinnin indikaattoreihin, jolloin voidaan välttää tutkimustulosten konservatiivisuus ja dogmaattisuus. Joka tapauksessa hyvinvoinnin indikaattorit on aina luotu tutkijoiden näkökulmasta, jolloin päätös siitä, mitä tutkitaan ja mitä tietoa tallennetaan, on lopulta tutkijalla itsellään. (Nussbaum & Sen 1993, 91-93.)

Hyvinvointi on käsitteenä moniulotteinen, ja se voidaan jakaa kahteen eri alakäsitteeseen, welfare-hyvinvointiin sekä wellbeing-hyvinvointiin. Welfare-hyvinvointi viittaa yhteiskuntapoliittiseen järjestelmään, joka tukee kansalaisten hyvinvointia sosiaalipoliittisten toimenpiteiden avulla. Welfare-hyvinvointi ilmenee elintasona ja siihen vaikuttavat henkilökohtaiset asiat, kuten terveys, mutta myös aineelliset tekijät, kuten tulot. Wellbeing-hyvinvointi sen sijaan viittaa yksilön henkilökohtaiseen kokemukseen ja käsitykseen omasta hyvinvoinnistaan. Wellbeing-hyvinvointi on siis subjektiivista,

joten sitä voidaan mitata ainoastaan kysymällä henkilöltä itseltään hänen käsitystään omasta hyvinvoinnistaan. Jos wellbeing-hyvinvointia halutaan tarkastella kollektiivisella tasolla, käytetään käsitettä sosiaalinen hyvinvointi. Kun eletään hyvin yhdessä, tuotetaan siis sosiaalista hyvinvointia, joka on enemmän kuin yksilöiden hyvinvoinnin summa yhteensä. Sosiaalinen hyvinvointi tuottaa myös sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma pitää yllä kollektiivista hyvinvointia, joka auttaa yksilöitä myös henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämisessä. (Toikko 2014, 95-96.) Sosiaalinen pääoma koostuu sosiaalisissa verkostoissa syntyvästä resurssien summasta sekä luottamuksesta ja vastavuoroisuudesta. Sosiaalinen pääoma on yhteisön voimavara ja sen määrä on riippuvainen verkoston koosta ja muiden verkoston jäsenten resursseista. Sosiaalisen pääoman keskeinen mittari on luottamus. Esimerkiksi ryhmien toimintaan osallistuminen, vapaaehtoistyö ja verkostoista saatu tuki ja luottamus muodostavat sosiaalista pääomaa. (Hanifi 2012.) Sitran julkaisemassa artikkelissa sosiaalisen pääoman käsitteen tutkijan Robert Putnamin mukaan vanhempien sosiaalinen pääoma määrittelee lasten tulevaisuutta. Artikkelin mukaan erityisesti verkostoilla on merkitystä sosiaalisen pääoman rakentumisessa. Suomessa tuloerot vaikuttavat nuorten harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-ajan käyttöön, mikä vaikuttaa nuorten sosiaalisen pääoman kasvattamiseen. (Nissinen 2015.)

Kun halutaan tarkastella subjektiivista wellbeing-hyvinvointia, kuvataan sitä yleensä onnellisuutena tai tyytyväisyytenä elämään. Subjektiivinen hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Osa-alueet ovat eudemoninen, kognitiivinen ja affektiivinen hyvinvointi. Psykologisesta näkökulmasta onnellisuutta tutkitaan eudemoniseen filosofiaan perustuen. Eudemoninen ulottuvuus liittyy elämän merkityksellisyyteen eli siihen, kuinka merkityksellisenä ja mielekkäänä henkilö kokee elämänsä. Tätä voi olla esimerkiksi tunne omasta osaamisesta. Eudemoninen ulottuvuus ei ole aikasidonnainen vaan sitä arvioidaan kokonaisuutena. Kun subjektiivista onnellisuutta tutkitaan hedonistiseen filosofiaan perustuen, lähestymisnäkökulmia ovat tyytyväisyys elämään, positiiviset tunteet ja onnellisuus. Tällöin subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimuksessa onnellisuus rakentuu kognitiivisesta ja affektiivisesta osa-alueesta. Kognitiivinen osa-alue tarkoittaa tässä yhteydessä yksilön arviota omasta onnellisuudestaan joko yleisellä tasolla tai kohdistettuna tiettyyn elämän osa-alueeseen. Se korreloi tulotason, terveyden ja muun muassa sukupuolen kanssa. Kognitiivinen arvio perustuu henkilön

omaan kokemukseen. Affektiviinen hyvinvointi kiinnittyy yleensä tiettyyn aikaan, tapahtumaan ja kontekstiin ja tarkoittaa yksilön tunnepohjaista kokemusta elämästään. Subjektiivista hyvinvointia voidaan tarkastella myös tyytyväisyytenä elämään. Tyytyväisyyttä on mahdollista mitata yleisellä tasolla tai tarkennetusti tiettyyn elämänalueeseen liittyen. Tarpeet voidaan jakaa universaaleihin tarpeisiin, kuten ruoka ja suhteellisiin tarpeisiin, kuten internetin käyttömahdollisuus. Suhteelliset tarpeet ovat lisäksi sidoksissa sosiaaliseen kontekstiin. Tarpeet voidaan jakaa myös perustarpeisiin ja eiperustarpeisiin. Kolmas tapa olisi jakaa tarpeet objektiivisiin ja subjektiivisiin tarpeisiin. (Toikko 2014, 97-99.)

4.2 Arjenhallinnan ulottuvuudet

Arjenhallinta koostuu toiminnallisesta ja kokemuksellisesta ulottuvuudesta. Ihmisen jokapäiväiset toimet ovat vuorovaikutuksessa yhteiskunnan rakenteiden kanssa ja samalla niihin liittyy yksilön kokemus. Arjen käsitteessä korostuvat toimijuus ja rakenne sekä samanaikaisesti jatkuvuus ja muutos. Arjenhallintaan keskittyneen vuonna 2015 julkaistun nuorisobarometrin mukaan keskeisiksi arjenhallinnan alueiksi on määritelty ajanhallinta, talousosaaminen, sosiaaliset taidot, elämäntavat ja tulevaisuudensuunnitelmat. Lisäksi mukaan voidaan katsoa kuuluvan myös työelämän pelisääntöihin sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvä osaaminen. Arvot ovat vahvasti mukana arjen kulkua tutkittaessa. Arjenhallintaa ovat myös kokemukset omasta elämästä, ympäristöön liittyvistä valinnoista ja vaikutusmahdollisuuksista sekä kokemus pärjäämisestä vaikeuksien sattuessa. Perhe, kaverit, koulu, yhteiskunta sekä sosiaaliset vuorovaikutustaidot ovat osa arjen hallintaa. Kun nuorilta on kysytty arjenhallintaan liittyvistä asioista, esille ovat nousseet mielekkääksi koettu arki, rutiineista selviäminen, talouden hallinta sekä terveyteen liittyvät asiat. (Myllyniemi 2015, 5-6.) Arjenhallinta on tunne kyvystä tehdä omaan elämään vaikuttavia päätöksiä. Läheinen käsite arjenhallinnalle on elämänhallinta, joka tarkoittaa kykyä ottaa vastuu omasta elämästä. Tämä kyky puolestaan koostuu eri toiminta-alueiden hallinnan kokemuksesta. Kun elämänhallinta on puutteellista, hyvinvointiin liittyvät tarpeet eivät tyydyty. Hyvinvoinnin tarpeiden näkökulma sisältää Allardtin hyvinvointiteoriaan pohjautuen ulottuvuudet elintaso, sosiaaliset suhteet tai psykososiaalinen hyvinvointi ja itsensä toteut-

taminen ja mielekäs tekeminen. Arjenhallinnan näkökulmasta voidaan Allardtin jaottelua tarkastella seuraavasti: Taloudenhallinta (having), sosiaalisten suhteiden hallinta (loving) sekä käytännön arjen hallinta (being ja doing). (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2015, 118.)

Arjen kokemuksellisesta ulottuvuudesta puhuttaessa käytetään sanaa elämänhallinta. Tärkeimpiä nuorten elämänlaatua parantavia tekijöitä ovat kokemus elämän merkityksellisyydestä ja tyytyväisyys omaan elämään. Tyytyväisyyttä tuottaa esimerkiksi kokemus siitä, että päivittäiset tekemiset ovat merkityksellisiä ja elämällä on päämäärä. Keskeisiä määrittäviä tekijöitä ovat myös kyky tehdä omaan elämään liittyviä päätöksiä, toimiminen omien arvojen mukaisesti sekä kokemus elämänhallinnasta ja pärjäämisestä. Käsitteet itsetunto, tunne omasta arvokkuudesta ja sosiaalinen luottamus liittyvät vahvasti kokemukselliseen ulottuvuuteen. (Myllyniemi 2015, 27-28.) Luottamus ja usko tulevaisuuteen ovat tutkimuksessa tehtyjen havaintojen mukaan yhteydessä tyytyväisyyden ja pärjäämiseen tunteisiin. (Myllyniemi 2015, 89.) Tutkimuksen mukaan tyytyväisyys mihin tahansa elämän osa-alueeseen korreloi vahvasti myös muiden osa-alueiden kanssa mitattaessa tyytyväisyyttä. Tutkimuksen mukaan vahvimmin kokonaistyytyväisyyden kanssa korreloi tyytyväisyys sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen. (Myllyniemi 2015, 91.)

Perheessä ja lapsuudessa kohdatut vaikeudet heijastuvat lasten ja nuorten hyvinvointiin ja niillä on yhteys hyvinvointiin myös myöhemmin elämässä. Lapsuuden kuormittavilla tekijöillä voi olla pitkäaikaiset seuraukset, mutta on myös tunnistettu suojaavia tekijöitä, joiden avulla on mahdollista estää ongelmien ylisukupolvisuus. Näitä ovat muun muassa koulutus, läheiset ihmissuhteet, harrastukset sekä oikea-aikaiset ja oikeanlaiset palvelut. Huono-osaisuuden monimuotoistuessa ja kasautuessa syntyy syrjäytymistä ja arjenhallinnan menettämistä. Arjenhallinta ja syrjäytyminen linkittyvät siten toisiinsa. (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2015, 117-118.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus fenomenologis-hermeneuttisella otteella. Tutkimuksessa kerätään aineistoa yhdeltä nuorelta monipuolisesti erilaisia menetelmiä käyttäen, jotta voidaan saavuttaa mahdollisimman kattavat tutkimustulokset. Tutkimusmenetelminä käytetään avoimia haastatteluja sekä osallistavia, toiminnallisia menetelmiä, kuten aikajanatyöskentelyä ja miellekarttoja. Haastattelut äänitetään ja litteroidaan. Tutkimuksen ajan pidetään tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjataan tapaamisilla muistiinpanoja ja havaintoja. Päiväkirja on samalla myös työväline, johon kirjataan tutkimuksen etenemiseen liittyviä asioita ja aikatauluja.

5.1 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tarkoitus on tarkastella sosiaalisia merkityksiä, ja sen tavoitteena on saavuttaa ihmisten omia kuvauksia koetusta todellisuudesta. Kuvaukset koostuvat ihmiselle itselleen merkityksellisistä ja tärkeistä asioista. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan saavuttaa merkitykselliseksi koettua elämän kulkua tai siihen sijoittuvia asioita. Olennaista on määritellä, mitä merkityksiä tutkitaan. Jos tutkimuksessa tutkitaan kokemusta, on se aina omakohtainen. Kokemus tulee erottaa sellaisesta käsityksestä, joka tarkoittaa esimerkiksi yhteisölle tyypillistä tapaa ajatella. Kokemukset eivät tule tutkimuksessa milloinkaan aivan täysin ymmärretyiksi. Tutkija asettaa kysymykset ja teemat perustuen omaan kokemukseensa ja tulkitsee tutkimuskohdetta myös omista käsityksistään lähtöisin. Tutkijan ymmärrys laajenee kuitenkin tutkimuksen edetessä. Tutkijan on siitä huolimatta oltava herkkä ja asetettava miksi-kysymyksiä, jotka ohjaavat tutkijan pohtimaan useita eri vaihtoehtoja tehdessään valintoja. Lähestymällä tutkittavaa kohdetta heuristisella otteella eri näkökulmista ja erilaisia aineistonkeruumenetelmiä käyttäen voidaan luoda tutkimukseen sallivuutta ja vapautta sekä antaa mahdollisuus tutkijan intuition käytölle. Tutkimuksessa voidaan hyödyntää myös vastakkainasettelua. Tutkittavan ilmiön voidaan katsoa olevan olemassa vain ilmiölle luonnollisessa sosiaalisessa todellisuudessa, ja toisaalta sitä voidaan tarkastella irrallisena sosiaalisesta todellisuudesta ja kontekstista. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena löytää totuutta tutkittavasta asiasta. Tavoitteena on osoittaa esimerkiksi ihmisen toiminnasta jotakin, mitä ei voisi muuten ha-

vainnoimalla tavoittaa. Ihminen kuvaa kokemuksiaan, joista tutkija etsii merkityssuhteita eli tekee tulkintaa, mistä syntyy tietoa, malleja tai kuvauksia. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä olennaisia näkökulmia ovat konteksti, ilmiön intentio sekä prosessi. Konteksti avataan tekstissä kertomalla ilmiöön liittyvistä sosiaalisista, kulttuurisista, historiallisista tai ammatillisista yhteyksistä sisältäen ajan, paikan ja sosiaalisen verkoston kuvaamisen. Tutkija esittelee tekstissä tutkimustilanteen, jossa aineisto on kerätty. Intentiolla viitataan tutkittavan ilmaisuun liittyvien motiivien ja tarkoituksien tarkkailuun. Tutkittava voi esimerkiksi suojella tai muunnella asioita perustuen johonkin motiiviin tai normittaa asioita jättäen peittoon omaa kokemustaan. Prosessi tarkoittaa tässä yhteydessä aikataulun ja aineiston tuotannon suhdetta tutkijan ymmärrykseen tutkittavasta aiheesta. Aikataululla on merkitystä siihen, kuinka syvälle tutkija pääsee tutkittavassa aiheessa, eikä sitä voida merkittävästi nopeuttaa. (Vilkka 2017, 118-122.) Opinnäytetyön aineiston koko ei ole opinnäytetyön merkittävin kriteeri, ja laadullisissa opinnäytetöissä aineiston koko on pieni. Olennaista on, että haastateltavalla on kokemusta tutkittavasta asiasta, ja haastateltavan valinnan tulee olla harkittu. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

5.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa ja analyysimenetelmä

Fenomenologis-hermeneuttinen menetelmä on yhteydessä kysymysten verkkoon, ei niinkään teknisesti opeteltava tutkimusmenetelmä tai analyysiväline. Tässä metodissa on keskeistä pohtia perusteluja tutkimuksen eri vaiheissa. Menetelmään liittyvät olennaisesti ihmiskäsitys ja kokemusta koskevan tiedon luonne. Kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys ovat keskeisiä käsitteitä fenomenologisessa ihmiskäsityksessä. Huomioitavaa on tutkijan omien ennakko-oletusten poissulkeminen sekä niiden ymmärtäminen ja tulkinta. Fenomenologisen filosofian sisällä on erilaisia lähestymistapoja, joilla on kuitenkin paljon yhteisiä piirteitä. (Aaltola & Valli 2010, 29-32.) Tavoite fenomenologisessa tutkimuksessa on kasvattaa ymmärrystä inhimillisen elämän ilmiöistä ja yleensä tarve lähtee halusta kehittää tai ratkaista ongelmia. Parempi ymmärrys ihmiselämästä on väylä ihmiselämään liittyvien ongelmien ratkaisemiseen kun taas olemassa olevien toimintatapojen merkitysrakenteiden ymmärtäminen on edellytys toiminnan kehittämiselle. (Aaltola & Valli 2010, 50-51.)

Ihmistutkimuksessa on perustana käsitys ihmisestä. Ihminen rakentuu suhteessa maailmaan, jossa hän elää ja samalla rakentaa maailmaa itse. Tätä suhdetta tarkastellaan fenomenologiassa yksilön näkökulmasta eli minän suhteesta maailmaan. Fenomenologinen tutkimusmenetelmä on rajoittunut tarkastelemaan jotakin koettua asiaa. Ilmiöitä tutkitaan kokemuksellisina suhteita, ei esimerkiksi psykologisiin selityksiin peilaten. Ihminen on aina suhteessa maailmaan muun muassa kulttuuristen ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Fenomenologiassa ajatellaan, että kaikki kokemukset merkitsevät ihmiselle jotakin, eli ihmisen kokemuksellinen maailmasuhde on aina intentionaalinen. Merkitykset rakentavat kokemuksia ja elämyksiä, toisin sanoen elämäntilanteen. Tällöin todellisuus tarkoittaa aina jotakin eikä ole enää merkityksetön. (Perttula & Latomaa 2006, 116; Aaltola & Valli 2010, 29-32.) Kokemus voidaan fenomenologiassa määritellä merkityssuhteeksi, jossa on tajuava subjekti, hänen tajunnallinen toimintansa sekä kohde, johon toiminta suuntautuu. (Perttula & Latomaa 2006, 116.) Fenomenologiaan kuuluu myös ajatus, että ihminen on yhteisöllinen. Merkitykset syntyvät siten yhteisöissä, joihin kasvetaan ja joissa eletään. Merkitykset ovat subjektien välisiä eli ne rakentuvat ja ne jaetaan yhteisöissä. Kokemukset sisältävät myös yksilöllisiä elementtejä, ja fenomenologiassa yksilön näkökulma korostuu. Kuitenkin saman yhteisön jäsenet voivat olla samanlaisessa suhteessa maailmaan ja siten jakaa samantapaisia merkityksiä. Tästä johtuen yksilön kokemukset kertovat myös yleisistä kokemuksista. Tieteellisessä ajattelussa usein karsastetaan yksilön merkitystä. Kuitenkin hermeneutiikassa ollaan kiinnostuneita ihmisen ainutlaatuisuudesta. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimusmenetelmässä pyritään ymmärtämään jopa ainoastaan yhden ihmisen merkitysmaailmaa. (Aaltola & Valli 2010, 29-32.)

Hermeneuttisessa tutkimuksessa keskitytään ihmisten väliseen kommunikaatioon, ja kohteena ovat ihmisten ilmaisut. Hermeneutiikka on ymmärtämisen ja tulkinnan teoria, jossa tulkinalle yritetään löytää kriteerejä. Tutkittava kertoo sanoin omista kokemuksistaan, jolloin aineisto riippuu tutkittavan kyvyistä ilmaista kokemuksiaan sekä myös tutkijan kyvyistä kysyä, ymmärtää ja tulkita. Aiheen ja ilmiön tunteminen ennalta jollakin tavalla on oleellista kokemuksia tutkittaessa, jotta niiden merkityksiä on mahdollista ymmärtää. Tavoitteena tutkimukselle voikin olla se, että tehdään jokin tunnettu asia, kuten jokin itsestäänselvyys, näkyväksi. Merkitysten ymmärtämisessä on tärkeää tietää, mikä on yhteistä tutkijalle ja tutkittavalle. On myös tiedostettava

stereotypiat ja vääristyneet tulkinnat, joita yhteinen perinne tai maailma luo. (Aaltola & Valli 2010, 33-35.)

Fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimuksesta ei ole tarkkaa metodologista kuvausta, vaan se muotoutuu aina jokaisen tutkimuksen kohdalla erikseen. Kokemuksia tutkittaessa tilanne on aina erityislaatuinen, ja tutkimusta tehtäessä on käytettävä tilannekohtaista harkintaa sekä sovellettava toimintaa kunkin tutkimuksen vaatimalla tavalla. Tutkijan kriittinen itseymmärrys on erityisen tärkeä asia. Tutkijan esiymmärrys pyrkii tiedostamattomasti tulkitsemaan toisen kertomusta tutkijan omista lähtökohdista käsin. Tästä syystä tutkimukseen sisältyy itsekriittisiä eli tulkintaa kyseenalaistavia vaiheita sekä reflektoivia vaiheita. Reflektiivisyyden tarkoitus on taata se, että tutkija on mahdollisimman tietoinen omista lähtökohdistaan ja ennakkoluuloistaan. Tulkintaan on aluksi otettava etäisyyttä. Kun tutkija tekee automaattisesti tulkinnan haastateltavan kertomuksesta, hänen täytyy pysähtyä ja kyseenalaistaa se. Tutkijan on päästettävä irti pinttyneistä tavoistaan ja pyrittävä ymmärtämään toista sekä toisen koettua suhdetta johonkin asiaan. Tutkijan on ennakkoon tutustuttava teorioihin ja malleihin tutkittavasta asiasta ja tiedostettava ne. Mallit on tutkimuksen ajaksi laitettava kuitenkin sivuun. (Aaltola & Valli 2010, 35-37.) Tätä kutsutaan sulkeistamiseksi. Sulkeistamiseen liittyy myös tutkijan ennakolta luomat merkityssuhteet tutkittavasta aiheesta, ja ne on laitettava tutkimuksen ajaksi syrjään. Sulkeistamisen tarkoitus on pitää tutkija arvioimassa sitä, onko muodostunut kokemus aineistosta lähtöisin vai tutkijan itse rakentamaa tulkintaa tai muualta peräisin olevaa kokemusta. (Perttula & Latomaa 2006, 145.) Fenomenologiassa ei käytetä kohdetta ennalta määrittelevää teoriaa ohjaamaan tietoisesti tutkimusta. Kuitenkin tutkijan on hyväksyttävä joitakin teoreettisia lähtökohtia tutkimukselleen, kuten esimerkiksi ihmiskäsitys. Tutkimuksen ajaksi sivuun laitettavia teorioita ovat esimerkiksi aiemmin tehdyt tutkimukset. Teoriat otetaan esiin tutkimuksen loppuvaiheessa, kun aineisto on jo tulkittu. Teoria toimii silloin tulosten keskustelukumppanina. (Aaltola & Valli 2010, 35-37.)

Fenomenologisessa tutkimuksessa edetään prosessimaisesti vaiheittain ja palataan tarvittaessa aiempiin vaiheisiin. Tällä tavoin voidaan vähentää tutkijan oman välittömän tulkinnan vaikutusta. Seuraava prosessikuvaus on sovellettavissa sellaiseen tutkimukseen, jossa tutkittavana on yksi henkilö. Ensimmäinen vaihe on kuvata tutkittavan tuot-

tamaa aineistoa puheenomaisesti ja suoria lainauksia käyttäen mahdollisimman alkuperäisesti. Jo tässä vaiheessa on valikoitava, mikä on oleellista tutkimuksen kannalta. Kuuntelemiseen ja lukemiseen on hyvä käyttää runsaasti aikaa, jotta on mahdollista ymmärtää merkityksiä haastateltavan näkökulmasta. Tulkintaa ja käsitteellistämistä on vältettävä tässä vaiheessa. Tiivistetty kuvaus on perusta tutkimuksen seuraaville vaiheille. Toisessa vaiheessa etsitään merkitysten luomia kokonaisuuksia. Merkityskokonaisuuksien löytäminen perustuu intuitioon ja ymmärrykseen. Samankaltaiset merkitykset muodostavat aina oman kokonaisuutensa. Tärkeää on löytää ja ymmärtää ilmiön olennaiset asiat ja niiden väliset suhteet. Fenomenologiassa etsitään monia aspekteja ilmiöön liittyen, ei vain yhtä syytä. Kun pohditaan jonkin merkityskokonaisuuden oleellisuutta, voidaan arvioida, lakkaako ilmiö olemasta itsensä tai muuttuuko se merkittävästi, jos jotain jätetään pois. Myös tutkimuksen näkökulma määrittelee, mitkä kokonaisuudet ovat olennaisia. Kolmas vaihe on analyysivaihe, jossa tutkija käyttää omaa kieltään tulkitessaan ensimmäisen vaiheen kuvausta. Analyysissä teemoitetaan ja käsitteellistetään aineistoa kuitenkaan köyhdyttämättä sitä. Ilmaisut, jotka ovat monitulkintaisia, tulkitaan aineiston kokonaisuutta hyödyntäen esimerkiksi äänensävyistä. Neljännessä vaiheessa eli synteesissä merkityskokonaisuudet tuodaan yhteen merkitysrakenteiden selvittämiseksi. Kokonaisrakenne voidaan esittää eri merkityskokonaisuuksien välisinä suhteina esimerkiksi visuaalisena karttana. Jokin kokonaisuus saattaa olla suurempi, ikään kuin yläkäsite muille kokonaisuuksille. Viimeinen vaihe on tulosten tarkastelu ja onnistumisen itsearviointi. Kun vaiheet 1-4 ovat valmiita, voi tuloksia tarkastella mistä tahansa tutkimukselle tarkoituksenmukaisesta näkökulmasta ja luopua aineistolähtöisestä ajattelusta. Tuloksia voi käsitteellistää johonkin teoriaan pohjaten tai verraten muihin tutkimuksiin. Teoreettinen viitekehys tulee fenomenologisessa tutkimuksessa viimeisessä vaiheessa. Oman tutkimuksen tulokset ovat siis ensisijaisia, ja muuta tietoa arvioidaan suhteessa oman tutkimuksen tuloksiin. (Aaltola & Valli 2010, 41-49.)

Saadakseen tietoa kokemuksista tutkija voi käyttää erilaisia empiirisiä menetelmiä aineiston keräämiseksi. Näitä voivat olla esimerkiksi puhe, tekstit, piirrokset, valokuvat, liike, eleet ja ilmeet. Kaikki inhimilliset keinot ilmaista kokemuksia voivat olla aineistonkeruumenetelmiä. Niihin on kuitenkin oltava mahdollista palata tutkimuksen aikana. Tutkijan tehtävä on tunnistaa, millaisin eri tavoin tutkittava voi kokemuksiaan

kuvata. Tärkeää on, että tutkija pystyy sosiaalisesti häivyttämään itsensä tutkimustilanteessa. Tukija on tuolloin läsnä ja kiinnostunut, mutta on neutraali eikä esimerkiksi edusta tiettyä elämänmuotoa. Tällöin tutkittavan ei tarvitse miettiä, mikä olisi sosiokulttuurillisesti hyväksytty tapa kuvata omia kokemuksiaan. Aineisto on laadukasta, jos tutkittava ilmaisee kokemuksiaan mahdollisimman todenmukaisesti, jolloin aiheelle syntyy merkityksiä. (Perttula & Latomaa 2006, 140-142.)

Avoin ja mahdollisimman vähän ohjaileva haastattelu soveltuu kokemusten tutkimiseen parhaiten. Tutkijan asettamat avoimetkin kysymykset toimivat rajauksena näkökulman asettamiselle. Vielä syvemmälle päästään, jos tutkimukseen lisätään esimerkiksi kuvia tai videota. Fenomenologinen haastattelu on keskustelunomainen ja mahdollisimman avoin. Kysymykset olisi hyvä rakentaa siten, että vastauksena saataisiin kertomuksia ja kuvailevia vastauksia. Kysymysten tulisi olla konkreettisia sekä kokemukseen ja havainnollistettavaan todellisuuteen viittaavia. Osa kokemuksesta on aina tiedostamatonta, kuten erilaiset tunteet. Huomioitavaa on, että haastateltava saattaa helposti vastata mielipiteen ja käsityksen tasolla, jos kysymys esitetään käsitteellisesti. Kokemus on aina yksilöllinen, mutta käsitys ei välttämättä ole, vaan se sisältää usein yhteisöllisiä piirteitä. Käsityksellä on oltava side henkilön toimintaan, jotta lähestymistapa pysyy fenomenologisena. (Aaltola & Valli 2010, 39-41.) Haastattelu on parhaassa tapauksessa tutkittavan yksinpuhelua. Tutkijan tehtävänä on tällöin olla tietoinen tutkittavista aiheista sekä johdatella tutkittavaa omien kokemustensa äärelle tutkittavan ehdoilla. (Perttula & Latomaa 2006, 141.)

5.3 Luotettavuuden arviointi

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa arvioidaan tutkimustulosten luotettavuuden lisäksi niiden uskottavuutta. Tutkimusmenetelmän on oltava tarkoituksenmukainen ja tulokset eivät voi olla sattumanvaraisia. Yksi tapa arvioida luotettavuutta on pohtia, ovatko tulokset yleistettävissä tai siirrettävissä muihin tilanteisiin. (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2020.) Jos ilmiö jäsentyy, selkeytyy ja monipuolistuu, on tutkimus onnistunut eli luotettava. Tutkijan tulee arvioida luotettavuutta jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Luotettavuutta voi arvioida pohtimalla, millä tavoin tutkija on onnistunut tavoittamaan tutkittavan merkitysperspektiivin toiseuden, myös sen, mikä

siinä on erilaisuutta suhteessa tutkijaan. Tutkijan itsekriittisyyden arvioiminen ja tietoisuus tulkintaan liittyvistä ongelmista ovat myös oleellisia arviointikeinoja. Lisäksi voi pohtia, onko tutkija onnistunut auttamaan haastateltavaa reflektoimaan kokemuksiaan ja luomaan keskustelunomaisen haastattelutilanteen sekä asettamaan kysymyksiä siten, että haastateltava kertoo omakohtaisista kokemuksistaan, ja omasta suhteestaan maailmaan yleisten käsitysten sijaan. Tutkija voi kysyä itseltään, onko oletettavaa, etteivät syntyneet merkityskokonaisuudet ja niiden synteesi ole lähtökohtaisesti rakentuneet tutkijan omien ennakkouskomusten tai teoriatiedon mukaan, ja onko tutkija onnistunut tutkimusta toisille esittäessään ilmaisemaan ymmärtämänsä merkitysrakenteet sekä ne prosessin vaiheet, jotka ovat johtaneet kyseisiin tuloksiin. (Aaltola & Valli 2010, 48-49.)

5.4 Alaikäiseen henkilöön kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on tehnyt julkaisun liittyen ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin. Perustuslaillisten oikeuksien ja yleisten eettisten periaatteiden lisäksi erityistä huomiota on kiinnitettävä tutkittavan kohteluun ja oikeuksiin sekä alaikäisten tutkimiseen liittyviin erityisiin eettisiin periaatteisiin. Lähtökohtana tutkimuksessa on säilyttää luottamus tutkijoihin ja tieteeseen kunnioittamalla ihmisarvoa ja oikeuksia. Tutkimustilanteet saavat kuitenkin sisältää sellaista henkistä rasitusta ja tunteiden kokemista, joka on samankaltaista arkisiin tilanteisiin verrattaessa. Tutkijan on oltava perehtynyt tutkittavaan yhteisöön, jotta voidaan välttää aiheuttamasta tarpeetonta haittaa tutkittavalle. Tutkittavalla henkilöllä on oikeus osallistua vapaaehtoisesti sekä myös oikeus kieltäytyä. Vapaaehtoisuudesta on huolehdittava, eikä tutkittavalle saa syntyä mielikuvaa pakollisuudesta. Tutkija dokumentoi osallistumissuostumuksen suullisesti nauhoittamalla tai kirjallisesti. Tutkittava saa milloin tahansa keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa. Tutkittavalla on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä ja käytännön toteutuksesta ja tietoa annetaan tutkittavalle ymmärrettävällä tavalla. Tutkimuksen riskeistä, haitoista ja hyödyistä on kerrottava tutkittavalle totuudenmukaisesti. Tutkijan on ilmoitettava tutkimuksen kannalta oleelliset sidonnaisuutensa tutkittavalle. Alaikäisen tutkittavan kohdalla käytetään samoja periaatteita. Alaikäisen tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. Huoltajalle tai lapsen lailliselle edustajalle annetaan yleensä tiedoksi

alaikäisen osallistuminen, mutta 15 vuotta täyttäneen kohdalla riittää henkilön oma suostumus. Alaikäinen antaa suostumuksensa ensisijaisesti itse. Jos lapsen osallistuminen ei ole lapsen edun mukaista, on tutkijan keskeytettävä hänen osallistumisensa tutkimukseen. Lähtökohtaisesti tutkittavan yksityisyyttä suojellaan. Tutkittavalle ei tule kuitenkaan luvata täyttä tunnistamattomuutta, jos se ei ole toteutettavissa. Nimettömyys ei välttämättä takaa tutkittavan tunnistamattomuutta esimerkiksi organisaation tai yhteisön sisällä. Tutkimusaineiston avaamisesta annetaan tietoa tutkittavalle. Tutkijan vastuulla on käsitellä aineistoa ja sen avaamista lainsäädäntöä noudattaen. Aineiston kerääminen, säilyttäminen ja avaaminen toteutetaan tietoturvallisesti. Henkilötietoja tulee käsitellä henkilötietolain mukaisesti. (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019, 7-13.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, TULOKSET JA ANALYYSI

Haastateltava nuori valikoitui tutkimukseen nuoren omasta halusta kertoa kokemuksistaan sekä sillä perusteella, että hänellä oli tutkimuksen tarkoituksia vastaava riittävän pitkä kokemus hybridiyksikössä asumisesta. Aineistoa kerättiin avoimilla haastatteluilla kolmella eri tapaamiskerralla syksyn 2020 aikana. Tapaamiskertoja varten tehtiin suunnitelmat avoimen haastattelun tueksi. Suunnitelma sisälsi rungon tapaamisen kulusta sekä tukikysymyksiä, joiden avulla keskustelua voisi saada aikaiseksi siinä tapauksessa, jos nuori ei alkaisi itse tuottamaan kertomusta aiheesta. Tukikysymykset olivat suuntaa antavia ja avoimia, jotta ne eivät olisi liian ohjaavia. Keskustelun tueksi oli kartoitettu myös erilaista keskustelua tukevaa materiaalia, kuten kortteja ja pelejä, joita ei lopulta tutkimuksessa käytetty. Tutkimusprosessin tukena käytettiin tutkimuspäiväkirjaa muistivälineenä prosessin etenemisestä. Jokaisen tapaamisen alussa nuorelta kysyttiin suostumus haastatteluun suullisesti. Haastatteluissa käytettiin fläppitaulua, tusseja ja muistilappuja. Haastattelut äänitettiin tietokoneella. Haastattelut toteutettiin Hämeenkyrön hybridiyksikön erillisten toimistotilojen isossa olohuoneessa. Tiloissa ei ollut samaan aikaan muita henkilöitä. Nuorelta kysyttiin mielipidettä tiloista ja nuori kertoi kyseisten tilojen olevan sopivat.

Ensimmäisellä haastattelukerralla käytiin läpi tutkimuksen aihe ja tarkoitus sekä siihen liittyviä käsitteitä. Nuori sai kysyä kysymyksiä ja esittää toiveita tutkimukseen ja sen toteutukseen liittyen. Nuoren kanssa käytiin läpi tutkimuseettisiä periaatteita teoreettiseen tekstiin pohjaten. Nuorelle kerrottiin hänen oikeuksistaan muokata sanomaansa ennen tutkimuksen julkaisua ja nuorelle kerrottiin, että tutkimus julkaistaan verkossa, missä se on kaikkien luettavissa. Nuorelle painotettiin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ensimmäiselle kerralle oli suunniteltu elämänjanatyöskentelyä. Elämänjanasta oli tarkoitus jalostaa ajatuskarttaa. Nuori piirsi itse elämänjanaa ja elämänjanan ympärille kerättiin pääteemoja ajatuskarttamaisesti. Nuori ei tukeutunut haastatteluiden aikana paperille kirjoitettuun elämänjanaan ja ajatuskarttaan, joten niitä käytettiin haastatteluiden aikana myöhemmin aiheiden mieleen palauttamisessa, mutta niitä ei työstetty eteenpäin. Ensimmäisen tapaamiskerran aikana ilmeni, että nuorelle oli luontaisempaa kertoa asioista suullisesti visuaalisen kerronnan sijaan. Toisella ja kolmannella tapaamiskerralla työskentelyä jatkettiin aiheisiin syventymällä. Nuorelle annettiin mahdollisuus kertoa aina niistä aiheista, josta hän itse koki haluavansa puhua.

Viimeisellä kerralla tutkimustulokset käytiin nuoren kanssa läpi, ja nuorella oli mahdollisuus kommentoida tuloksia ja korjata omaa kertomustaan, jos jokin asia oli esitetty virheellisesti. Tutkimustulosten läpikäymisen jälkeen nuoren kanssa keskusteltiin aiheesta. Kun tulokset oli käyty läpi, oli mahdollista keskustella aiheesta ilman, että se vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Ajatuksena oli nuorta voimauttavalla tavalla antaa hänelle positiivista palautetta ja kiitosta omien kokemustensa jakamisesta. Tavoitteena oli varmistaa, että nuoren kokemus tutkimuksesta olisi turvallinen ja hän kokisi saaneensa äänensä kuuluviin ja tulleensa kuulluksi. Nuorella oli myös mahdollisuus kysyä tutkimuksen aikana heränneitä kysymyksiä ja käydä aiheita läpi vapaasti keskustellen.

Tutkimus toteutettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen ja erityisesti alaikäisen tutkimiseen liittyviä eettisiä periaatteita noudattaen. Henkilötietojen käsittely otettiin tutkimuksessa erityisesti huomioon. Tutkimustuloksista ei ilmene nuoren nimeä, sukupuolta eikä tämänhetkistä tarkkaa ikää. Tästä syystä tuloksissa ei kerrota esimerkiksi vuotta, jolloin nuori on muuttanut hybridiyksikköön. Tuloksista ei ilmene etnistä alkuperää tai uskontoa eikä tutkimuksessa käsitellä tervey-

teen liittyviä tietoja. Aineistoa säilytettiin ja käsiteltiin tutkijan omalla yksityisellä tietokoneella, johon kenelläkään ulkopuolisella ei ollut pääsyä. Aineistoa tallennettiin ainoastaan sähköisesti ja se hävitettiin asianmukaisesti. Lähtökohtaisesti tutkittavan yksityisyys on suojattu. Tutkittavalle kerrottiin, ettei täyttä tunnistamattomuutta ole realistisesti mahdollista luvata, sillä yksikkö mainitaan tutkimuksessa. Tutkimusta varten allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus kolmena kappaleena. Nuoren lailliselle edustajalle ilmoitettiin sähköpostitse nuoren osallistumisesta tutkimukseen.

Kokemusten tutkimisen kannalta oleellista oli tuntea aihe etukäteen. Olen toiminut kyseisessä hybridiyksikössä ohjaajana, joten aihe oli minulle entuudestaan tuttu. Toisaalta entisen työntekijän asema oli tunnistettava myös ennakkokäsitysten näkökulmasta. Oleellista merkitysten ymmärtämiseksi oli tiedostaa, mikä on minulle itselle ja tutkittavalle yhteistä, ja sitä kautta tunnistaa yhteisen maailman luomia stereotypioita. Ennen haastatteluja keräsin listaamalla omia ennakkokäsityksiäni tutkimukseen liittyen. Ennakkokäsitykset tunnistamalla oli mahdollista vahvistaa tutkimustulosten luotettavuutta. Tehtäväni tutkimuksen aikana oli häivyttää itseäni tutkittavasta aiheesta sekä pitää nuoren mielessä roolini tutkijana entisen ohjaajan roolin sijaan. Tutkimuksen kannalta oleellista oli käyttää aikaa aineiston läpikäymiseen. Aineistoa kertyi haastatteluista suuri määrä, joten litterointi tehtiin osissa. Erityisesti oli huomioitava aineiston herättämät tunteet etenkin aineiston käsittelyn alkuvaiheessa. Litteroinnin ja aineiston jatkokäsittelyn välissä oli pidempi tauko, jotta litteroinnin aikana nousseet impulsiiviset tulkinnat eivät pääsisi vaikuttamaan tutkimukseen. Jotta oli mahdollista päästä riittävän syvälle tutkittavaan aiheeseen, tutkimukseen käytettiin runsaasti aikaa. Tutkimus aloitettiin keväällä 2020 ja se valmistui alkuvuodesta 2021.

Aineisto litteroitiin sanatarkasti, minkä jälkeen aineistoa kuunneltiin ja luettiin etsien eri merkityskokonaisuuksia. Tämän jälkeen ainestoa teemoitettiin ja kirjoitettiin jäsenneltyyn muotoon, minkä jälkeen tehtiin synteesiä eli merkityskokonaisuuksia tuotiin yhteen. Synteesi tehtiin aineistolähtöisesti. Aineiston osat koottiin uudelleen yhteen omiksi kokonaisuuksikseen. Kokonaisuudet ovat arkilähtöisiä ja nuoren itse nimeämiä, ja niiden avulla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Kokonaisuuksien voidaan katsoa jäsentävän myös nuorten hyvinvointia tukevia tekijöitä. Kokonaisuudet sisältävät useita eri osallisuuteen liittyviä teemoja, joita tuotiin esille kertomuksen keinoin. Näitä teemoja käsitellään tarkemmin analyysissä.

Seuraavissa kappaleissa esitellään tutkijan kirjoittama kuvaus nuoren kertomuksesta, johon on koottu tutkimuskysymysten kannalta oleellisimmat asiat. Oleelliset asiat on yhdistelty merkityskokonaisuuksiksi. Kokonaisuudet ovat ryhmäkoti, koulu, kaverit ja ohjaajat sekä harrastukset ja vapaa-aika. Tämän jälkeen esitetään analyysi nuoren kertomuksesta. Analyysi pohjautuu teoriatietoon ja aikaisempiin tutkimuksiin. Hybridiyksikön ryhmä- ja perheryhmäkodista käytetään tekstissä sanaa ryhmäkoti, koska sitä nimeä nuori käytti itse puhuessaan asumisyksiköstä.

6.1 Ryhmäkoti

Nuori kuvaili ryhmäkodin vaikuttavan ensi näkemältä pahalta ja vanhalta. Sisustus, seinät, sohvat ja televisio olivat vanhoja. Hän kertoi mielipiteensä johtuvan siitä, että oli aiemmin asunut toisessa ryhmäkodissa, jossa sisustus oli uutta. Jääkaapissa oli lukot, ja nuori kertoi ihmetelleensä lukkoja kovasti. Nuori kertoi, ettei kokenut ryhmäkotia kodiksi, koska se ei näyttänyt kodilta. Hän pohti, että se ei tuntunut kodilta myöskään sen takia, että hänen perheensä ei ollut siellä. Nuori pohti, että jos hänen ensimmäinen ryhmäkotipaikkansa olisi ollut Hämeenkyrö, se olisi silloin vaikuttanut hienolta. Hän kertoi olleensa hetken aikaa toisessa ryhmäkodissa, jossa kaikki oli ollut uutta. Hän kertoi, että kotona kotimaassa ei ollut saman näköistä kuin ryhmäkodissa Hämeenkyrössä. Nuori kertoi oman huoneensa olevan mieluisa.

Nuori kertoi ryhmäkodin sääntöjen olevan samat kuin kaikkialla Suomessa. Hän kertoi, että nuoret eivät aivan kaikista säännöistä pitäneet, koska he olivat nuoria ja halusivat välillä pelleillä. Nuori kertoi, että monet toivoivat, että he saisivat olla pidempään illalla ulkona ja katsoa elokuvia myöhempään. Hän totesi perään, että seuraavana päivänä oli kuitenkin koulua. Viikonloppuisin nuoren mielestä oli tärkeää viettää aikaa yhdessä, ja hän olisi toivonut sitä enemmän. Hän lisäsi tähän nauraen toivoneensa joka viikonloppu sipsiä ja kokista. Nuori kertoi sääntöjen olleen normaaleja ja reiluja. Mutta hän kuitenkin pohti, että koska nuoret ovat nuoria, niin haluttiin tehdä monia asioita. Nuori pohti, että jos ei olisi sääntöjä lainkaan tai olisi ainoastaan nuorten omat säännöt, ei olisi varmaan koko ryhmäkotia olemassa.

6.2 Koulu

Kouluun liittyvistä kokemuksistaan nuori kertoi muistavansa erityisesti yhden päivän ensimmäiseltä kouluviikolta. Nuori oli nähnyt luokkakavereitaan, ja luokkalaiset olivat kätelleet toisiaan. Hän oli mennyt ja ojentanut oman kätensä, jolloin kaikki olivat laittaneet kätensä selän taakse. Nuori kertoi, että heitä oli useita eikä kukaan ojentanut kättänsä, vaan he ainoastaan katsoivat nuorta. Hän kuvaili tämän tilanteen jälkeen ymmärtäneensä, mihin oli tullut. Nuori kertoi, että illalla ja yöllä oli todella paha mieli, jolloin hän oli miettinyt, että mikä paikka tämä Suomi oikein on, ja miksi suomalaiset ovat sellaisia kuin ovat.

Nuori kuvaili, että välitunneilla maahanmuuttajanuoret olivat toisella puolella pihaa ja muut toisella. Kukaan kantasuomalaisista nuorista ei tullut puhumaan heidän kanssaan, eikä kukaan heistä mennyt puhumaan kantasuomalaisten nuorten kanssa. Nuori kertoi olleensa kyseisessä koulussa kaksi ja puoli vuotta, eikä hänellä sinä aikana ollut yhtäkään suomalaista kaveria koulussa. Nuori kertoi, ettei muillakaan ryhmäkodin nuorilla ollut suomalaisia kavereita. Hän kertoi muistavansa yhden päivän, jolloin tyttöporukka oli tullut pyytämään heitä pelaamaan kanssaan lentopalloa. He olivat menneet, ja kaikki koulun oppilaat olivat ihmetelleet, että miksi tytöt pelasivat maahanmuuttajanuorten kanssa ja katsoneet ihmeissään. Nuori kuvaili koulun olevan hänen arjessaan huono paikka, johon hän ei olisi halunnut mennä toisten oppilaiden takia. Opettajat olivat nuoren mukaan kuitenkin hyviä ja opettivat hyvin.

Opettaja oli oppiaineeseen liittyen kysynyt eräällä oppitunnilla, kuka haluaisi olla maahanmuuttajan kaveri. Kukaan ei ollut nostanut kättä yhtä lukuun ottamatta. Nuori kertoi, että tästä tuli hänelle todella paha mieli. Hän kuvaili, kuinka hän joka päivä näki niitä ihmisiä, jotka eivät halunneet olla hänen kanssaan, ja kuinka hän joutui kohtaamaan heidät päivittäin koulussa. Nuorella oli samanlainen kokemus koko paikkakuntaan liittyen. Hän kertoi, että hyvä paikka oli ryhmäkoti, koska siellä oli samassa tilanteessa olevia nuoria sekä ohjaajia. Nuori kertoi, että kaikki ne suomalaiset, keille puhui päivittäin, olivat ohjaajia. Hän kertoi, että ei jutellut suomalaisten nuorten kanssa koulussa.

Nuori kertoi kokeneensa ja nähneensä rasismia. Hän kuvaili suomalaisten luokkakavereidensa olevan sitä mieltä, että maahanmuuttajat tulevat heidän maahansa ja ottavat heidän rahansa ja työnsä ja tekevät pahoja asioita. Jotkut nostivat esille kysymyksen, miksi Suomessa ei auteta suomalaisia köyhiä vaan autetaan maahanmuuttajia. Nuori kertoi näiden teemojen tulleen joka kerta esille, kun asiasta keskusteltiin esimerkiksi koulussa. Hän kertoi, että näiden mielipiteistä takia suomalaiset nuoret eivät halunneet olla heidän kanssaan. Kerran eräs oppilas halusi näyttää luokalle videon, jossa joku maahanmuuttajataustainen tekee jotakin pahaa. Opettaja ei ollut antanut tähän lupaa. Nuori koki opettajan olevan näissä tilanteissa hänen puolellaan. Hän kertoi olleensa näissä keskusteluissa hiljaa, vaikka olisi halunnut puhua aiheesta koulussa. Nuori kertoi, ettei halunnut yleensä jatkaa keskustelua, koska se lähti aina pyörimään samaa kehää.

Nuori kertoi, ettei kukaan voi tehdä mitään muuttaakseen muiden rasistisia tai syrjiviä mielipiteitä. Hän pohti sen johtuvan siitä, millaisen kasvatuksen jotkut ovat saaneet omilta vanhemmiltaan. Jos vanhemmat ovat opettaneet, että kaikki maahanmuuttajat ovat pahoja tai huonoja, heidän lapsensa ovat kasvaneet sen ajatuksen kanssa, eikä sitä voi muuttaa. Nuori totesi, että ei voi muuttaa asiaa väittämällä vastaan tai kertomalla millainen hän on. Hän pohti myös, että Suomessa asuu suuri määrä maahanmuuttajia, joten ei olekaan mahdollista, että kaikki olisivat hyviä. On mahdollista, että joku heistä tekee jotakin pahaa. Nuori totesi, että ''kaikki eivät voi olla enkeleitä, koska me olemme ihmisiä''. Hän pohti, että myös jotkut suomalaiset tekevät pahoja asioita, koska milloinkaan kaikki eivät noudata kaikkia Suomen sääntöjä. Nuori kertoi, että jos hän sanoisi näitä mielipiteitä ääneen, siitä tulisi vain väittelyä. Näistä syistä hän kertoi olleensa keskusteluissa hiljaa.

Nuori kuvaili useaan kertaan, että mielipide maahanmuuttajakeskusteluissa on monilla todella vahva. Hän kertoi, että keskusteluihin on vaikea sanoa mitään silloin kun suurella osalla luokasta on vahvoja mielipiteitä ja negatiivista sanottavaa maahanmuuttajista. Nuori mietti, että ehkä jos ihmiset opiskelisivat enemmän, he ymmärtäisivät paremmin, miksi joku joutuu muuttamaan toiseen maahan esimerkiksi pakolaisena. Hän kertoi, että esimerkiksi elämänkatsomustiedon tunnilla hän puhui aiheesta ja siellä siitä oli mahdollista keskustella. Nuori kertoi opettajan kysyneen oppitunnilla, onko hänellä kokemuksia rasismista. Hän oli kertonut kokevansa rasismia päivittäin. Toiset oppilaat

olivat ihmetelleet, kuinka paljon rasismia nuori oli koulussa kokenut. Nuori kertoi sanoneensa, että hän näkee rasismin, koska se kohdistuu häneen. Hän kertoi, että sen tuntee, kun joku ei tykkää hänestä.

Koulussa oli nuoren kertoman mukaan joka päivä jotakin sellaista, jonka vuoksi hän toivoi koulun olevan ohi. Hän kertoi haaveilleensa, että kun peruskoulu on ohi, hän muuttaa toiselle paikkakunnalle. Hän kertoi olleensa iloinen sinä päivänä, kun peruskoulu päättyi. Tällöin nuori kävi hakemassa todistuksen ja lähti pois. Nuori kertoi, että muut oppilaat juhlivat, mutta hän halusi lähteä heti pois. Peruskoulu oli nuoren mielestä huonoin asia koko hänen elämässään sillä hetkellä.

> *''Että joka joka päivä sä näät että joka ihmiset että ne ei tykkää, ne ei halua sua.''*

Nuori kertoi kokeneensa erilaista kohtelua myöhemmin isomman paikkakunnan koulussa. Siellä hän oli ymmärtänyt, että kaikki suomalaiset eivät ole samanlaisia. Tätä ennen nuori oli oppinut ajattelemaan suomalaisen nähdessään, ettei hänestä pidetä. Nuori kertoi, ettei puhunut suomalaisille tämän vuoksi lainkaan. Hän kertoi kokeneensa olevansa yksin. Toisessa koulussa nuori kertoi nähneensä, kuinka suomalainen ja maahanmuuttajataustainen olivat kavereita keskenään tai seurustelivat keskenään eikä kukaan ihmetellyt asiaa sanoin tai katsein.

> *''Toi ajatteli, että jos joku maahanmuuttaja on siellä, toi ajatteli, että se on ihan sama kuin se itse. Ja se puhui sen kanssa ihan normaalisti. Siellä on tosi kiva.''*

Nuori kertoi, että aluksi hän sanoi ohjaajille aina, että hänellä on kaikki hyvin, eikä kertonut koulussa tapahtuvista asioista. Hän kertoi, ettei halunnut kotiin tullessaan muistella enää lainkaan koulussa tapahtuneita asioita eikä jaksanut selittää niistä ohjaajille. Nuori kertoi, että kun hän saapui kotiin tuli ohjaaja kysymään häneltä, mitä kuuluu ja onko hänellä kaikki hyvin. Ohjaaja pyysi syömään, tai sitten lähdettiin yhdessä tekemään jotakin. Nuori kertoi, että ne hetket olivat hänen arjessaan hyviä eikä hän halunnut rikkoa niitä puhumalla ikävistä asioista. Nuori kertoi, että oli koulussa

puhunut niistä jo opettajienkin kanssa paljon. Nuori kertoi puhuneensa asiasta omaohjaajalle lopulta, kun ikävät kokemukset syrjinnästä ja kiusaamisesta pyörivät mielessä iltaisin nukkumaan mennessä. Hän kertoi iltaisin miettineensä, että huomenna hänen on taas mentävä kouluun ja kohdattava ne ihmiset.

Nuori toivoisi ihmisten kohtaavan toisensa siten, että kun ihminen näkee toisen ihmisen, hän ensin miettisi, että tuo on ihminen, kuten minä. Nuori kertoi toivovansa, ettei toinen ihminen miettisi heti, että on erilainen ja parempi kuin toinen. Hän pohti, että ehkä ei olisi rasismia, jos kaikki miettisivät, että toinen ihminen on sama kuin itse eikä sitä, minkä väriset hiukset tai iho toisella on tai mistä toinen on kotoisin. Ihminen, joka ei ole rasisti, miettii vain, että toinen on ihminen. Nuori kertoi toivovansa, että ihmiset kuten luokkakaverit asettuisivat hetkeksi toisen asemaan ja miettisivät seuraavaa ajatusta. Maahanmuuttaja- tai turvapaikanhakijataustaisten elämä ei ole ollut hyvää kuten suomalaisen lapsen tai nuoren. Kun suomalainen lapsi syntyy, isä ja äiti on hänen vierellänsä, ja hänellä on kaikki normaalit asiat. Suomalaisilla lapsilla on lapsuus ja nuoruus. Lisäksi hänen äitinsä ja isänsä pystyvät ostamaan hänelle tarvitsemiaan ja haluamiaan asioita. Nuori kertoi, että kun hän itse tai vastaavassa tilanteessa ollut lapsi on syntynyt, heillä on ollut vain toive niistä asioista, joita suomalaisella lapsella on ollut. Kaikilla ei ole hyviä vaatteita tai mopoautoa tai ehkä kaikkia perheenjäseniä. Nuori toivoi suomalaisten nuorten miettivän sitä nuorta, joka asuu ryhmäkodissa Suomessa. Tällä ei ole siellä isää, äitiä eikä perhettä vaan siellä ollaan yksin. Vaikka siellä on muita nuoria ja ohjaajia, siellä ei ole perhettä. Nuori painotti toivovansa kaikkien nuorten ymmärtävän tämän asian ja näkevän, mitä suomalaisella nuorella itsellä on ollut ja ehkä toisella ei ole ollut. Nuori kertoi toivovansa, että suomalaiset nuoret ymmärtäisivät paremmin nuorten maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanteita.

Sen jälkeen, kun nuori oli itse päässyt peruskoulusta, hän kertoi kuulleensa toisilta peruskoulua käyviltä ryhmäkodin nuorilta tilanteen koulussa olevan parempi, ja että eroa kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten välillä on nykyään vähemmän. Hän kertoi, että jotkut ovat ystävystyneetkin keskenään. Nuori kertoi olevansa iloinen, että uudet ryhmäkodin nuoret ovat löytäneet kavereita koulusta. Hän kertoi uskovansa, että tilanne paranee vuosi vuodelta. Nuori pohti, että maahanmuuttajataustaisia on yhä enemmän, joten hän ei koe erottuvansa muista ihmisistä enää niin selkeästi oman taustansa ja ulkonäkönsä perusteella kuin joitakin vuosia aiemmin.

6.3 Kaverit ja ohjaajat

Ryhmäkodin muut nuoret olivat nuoren mielestä kivoja. Ryhmäkodissa nuorella oli kavereita, joiden kanssa hän vietti paljon aikaa yhdessä. He menivät porukalla kauppaan ja ostivat energiajuomaa. Nuori kertoi nauraen, että sitä juotiin ulkona tai salaa, koska ohjaajat huomauttivat aina energiajuomien juomisesta. Joskus nuoret viettivät aikaa menemällä pyöräilemään tai kävelemään. Hän kertoi, että yhdessä ryhmäkodin toisten nuorten kanssa he puhuivat siitä, kuinka he ikävöivät omia perheitään ja kuinka he olivat kaikki yksin täällä Suomessa ja perheet jossain muualla maailmassa. Sitten nuoret kertoivat toisilleen perheistään ja siitä, mitä he joskus olivat tehneet perheidensä kanssa. Nuori kertoi, että kun he olivat yhdessä, he puhuivat usein nimenomaan perheistään. Hän kuvasi, kuinka aikoinaan vietti aikaa oman veljensä tai siskonsa kanssa, mutta nyt Suomessa ryhmäkodin toiset nuoret olivat ikään kuin siskon ja veljen paikalla.

Ohjaajat olivat nuoren kertoman mukaan kivoja ja johdonmukaisia. Ohjaajat laativat säännöt ja keskustelivat nuorten kanssa niistä. Nuori kertoi esimerkin, että jos ohjaaja näki jonkun nuoren tulevan myöhässä, ohjaaja kysyi tältä, miksi hän on tullut myöhässä. Kaikki ohjaajat sanoivat samat asiat, joten ei ollut väliä, kenen ohjaajan kanssa asioi. Ryhmäkodissa oli säännöt, joita noudattivat sekä ohjaajat että nuoret. Hän kertoi, että ehkä nuoret eivät aina silti noudattaneet sääntöjä. Nuori kertoi ohjaajien auttaneen häntä todella paljon eikä hän olisi pärjännyt yksin. Hän kertoi edelleen tarvitsevansa ohjaajia joskus joissakin asioissa. Nuori kuvaili, ettei koskaan ajatellut, että ohjaaja voisi olla isän tai äidin paikalla. Hän lisäsi tähän, ettei tiedä miksi ei, koska ohjaajat olivat auttaneet häntä ja muita nuoria täällä Suomessa niin paljon. Nuori kuvaili ohjaajien olevan kuitenkin eri asia kuin omat vanhemmat. Hän mietti, että ohjaajat olivat ryhmäkodissa, koska se oli heidän työtään, ja he olivat siellä työvuoronsa ajan. Tämän ajan ohjaajat olivat nuorten kanssa ja kuuntelivat nuorten ongelmia, iloja ja suruja. Nuori pohti, että sitten kun ohjaajat pääsivät töistä, he eivät ehkä miettineet enää nuorten asioita vaan olivat oman perheensä kanssa ja heillä oli oma elämä. Hän mietti, että ehkä jotkut ohjaajat olivat ryhmäkodissa töissä ensisijaisesti siksi, että se oli heidän työnsä. Toisaalta nuori mietti, että ohjaajat eivät olleet samanlaisia. Jotkut ohjaajat tulivat nuoren ongelmista kuulleessaan enemmän surullisiksi kuin toiset. Jotkut ohjaajat itkivät. Nuori mietti, että sellainen ihminen, joka ryhtyy ohjaajaksi, on sosiaalinen,

tykkää keskustella eikä mieti pelkästään itseään vaan myös muita. Ohjaaja miettii esimerkiksi, miten toinen ihminen asuu ja elää, miksi hänen elämänsä on sellaista kuin on tai millaista olisi asettua toisen asemaan. Nuori totesi, että hänen mielensä on muuttunut alkuajoista ja ettei ohjaaja ehkä olekaan ryhmäkodissa vain työn vuoksi. Hän totesi, että on epäreilua sanoa, että ohjaaja tekisi työtä ryhmäkodissa vain koska se on hänen työnsä. Nuori mietti, että ohjaaja on itse valinnut tämän ammatin eikä hänen olisi pakko olla ryhmäkodissa töissä.

Nuoren mukaan ryhmäkodissa oli kivaa se, kun joku oli aina kotona. Joku kysyi aina, miten päivä meni, mitä kuuluu, tai jos oli kipeä, missä on kipua. Jos pää tai jalat olivat kipeät, ohjaaja neuvoi, mitä piti tehdä tai antoi lääkettä. Nuori kertoi ymmärtävänsä edellä mainittujen asioiden merkityksen vasta myöhemmin asuessaan yksin tukiasunnoilla, missä ohjaajat eivät ole paikalla ympärivuorokautisesti. Nuori kertoi, että tukiasunnoille muutettuaan hän huomasi, että joka päivä kotiin tullessaan häntä odotti siellä vain sänky, televisio ja puhelin. Kukaan ei ollut kysymässä, mitä hänelle kuuluu. Nuoren mukaan oli hyvä asia, kun ohjaaja kysyi ryhmäkodissa joka päivä ja joka kerta, että miten hänellä menee, mitä hän teki tänään ja mitä hän haluaa tehdä huomenna.

Nuori kertoi kokevansa, että häneltä on kysytty hänen omaa mielipidettään paljon ja monien eri tahojen toimesta. Erityisesti ohjaajat olivat kysyneet nuoren mielipidettä häntä koskevissa asioissa usein. Hän kertoi ohjaajien antaneen usein hänelle mahdollisuuden kertoa oman mielipiteensä. Nuori kertoi, että ohjaaja osasi kysyä hyvin ja ymmärsi nuoren mielipiteet hyvin. Hän totesi, että sosiaalityöntekijää hän ei tavannut usein. Nuori kertoi, että muun muassa viranomaiset kysyivät häneltä, mitä hän haluaisi muuttaa ryhmäkodissa tai lisätä sinne, jos jotakin voisi toivoa. Hän kertoi, että oli silloin toivonut uusia sohvia. Nuori kertoi, että kunnan edustajat kutsuivat hänet ja muita nuoria tilaisuuteen, jossa heiltä kysyttiin paljon kysymyksiä ja pyydettiin mielipiteitä siitä, mitä nuoret toivoisivat kunnalta. Hän kertoi näiden tilaisuuksien olleen hyviä. Nuori kertoi, että ryhmäkodissa järjestettävä kotikokous oli todella hyvä jokaviikkoinen tilaisuus, jossa nuoret saivat kertoa oman mielipiteensä. Nuori toivoi, että häneltä kysyttäisiin mielipidettä vieläkin enemmän, ja että nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa olisi edelleen enemmän. Nuori totesi lopuksi ohjaajien olleen parhaimpia osallistajia.

6.4 Harrastukset ja vapaa-aika

Nuori kertoi pelanneensa kotimaassaan jalkapalloa. Siellä sitä pelattiin kadulla päivittäin eikä siellä ollut kenttää. Tästä syystä nuori kertoi valinneensa jalkapallon pelaamisen harrastuksekseen myös Suomessa. Hän kertoi pelanneensa yhdessä seurassa ja siirtyneensä aina ikätason mukaiseen joukkueeseen.

> *''Siellä harrastuksessa ei ollut ihan sama kuin koulu paikka mulle. Eli siellä ei ollut ne suomalaiset sellasia ne mitkä mä näin ne suomalaiset siellä koulussa. Ne oli ihan erilaista. Siellä harrastuksessa kaikki oli ihan normaaleja ne ne puhuivat meidän kanssa. Se oli joku paikka että mä olin tosi iloinen se mun koko arkipäivä että mä oon siellä. Siellä kentällä. Ja ne kaverit, pelaajat oli hyviä. Ei ollut sama kun mun luokkakaveri. Se oli yksi parhaista paikoista mitä mä tykkäsin olla joka päivä siellä.''*

Nuori pohti, mistä ero joukkuekavereiden ja luokkakavereiden välillä johtui. Hän epäili sen mahdollisesti johtuvan nuorten vanhemmista, kavereista tai siitä seurasta, jossa he viettivät aikaa tai siitä, keitä ihmisiä heidän elämässään oli. Nuori kertoi pitäneensä myös uimisesta, nyrkkeilystä ja lentopallosta ja ylipäänsä joukkuelajeista, sillä niitä sai harrastaa yhdessä kavereiden kanssa. Jalkapallo oli hänen mukaansa kuitenkin ylivoimainen suosikki. Nuori kertoi häntä vanhempien pelaajien motivoineen häntä ja auttaneen häntä kehittymään jalkapallossa. He olivat nuoren mukaan hyviä tyyppejä, ja heidän kanssaan oli hauskaa. Tästä syystä nuori kävi aina harjoituksissa. Valmentajaa nuori kehui hyväksi valmentajaksi, joka otti pelit hyvällä tavalla vakavasti.

Vapaa-aikaansa nuori kuvasi seuraavasti. Monet muut nuoret halusivat lähteä kaupungille koulun jälkeen, mutta hän kertoi viettäneensä aikaa mielellään kotona ja olleensa mielellään myös yksin. Hänestä oli mukava juoda kahvia ja katsoa uutisia ja YouTubea. Nuori kertoi opiskelevansa YouTubesta talouteen ja osakkeisiin liittyviä asioita ja kertoi niiden olevan kiinnostavia. Hän kertoi, että hänellä oli kavereita ja että hän myös vietti kavereidensa kanssa aikaa. Nuori kertoi kuitenkin nauttineensa enemmän siitä, että hän otti kahvikupin ja avasi tietokoneensa. Hän kertoi keskustelleensa usein mielellään ohjaajien kanssa. Nuori kertoi nauraen, että ohjaajat juttelivat niin paljon,

että joskus siihen kyllästyikin. Hän kertoi kavereidensakin ihmetelleen, miksi hän viettää aikaa kotona, mutta hän kertoi pitävänsä siitä. Nuori kertoi ajattelevansa itsestään, ettei ole kovin sosiaalinen. Nuori kertoi seuraavansa mielellään myös suomalaisia uutisia. Hän kertoi, että oli oppinut seuraamaan uutisia, koska opettaja oli joskus antanut sen tehtäväksi. Nuori kertoi seuraavansa myös maahanmuuttajiin liittyviä uutisia.

> *''Mut mä yleensä tykkäsin olla kotona. En tiedä miksi mut tykkäsin olla siellä kotona. Juodaan kahvia, katson uutisia. Sit mä otan läppärin ja katon YouTubee. Mä tykkäsin katsoo youtubesta talousjuttuja. Mää tykkäsin aina ottaa yks kuppi kahvia ja läppäri ja mietin ja katon youtubesta niitä ja toi harrastaminen toi jalkapallo ja tykkäsin ehkä enemmän puhuminen ohjaajien kanssa.''*

6.5 Kertomuksen analyysi

Tutkimuksessa merkityskokonaisuuksiksi muodostettiin yhteisöt, joissa nuori elää päivittäistä elämäänsä. Analyysissä keskityttiin löytämään kertomuksista osallisuuden kokemuksia sekä hyvinvointia ja hyvää kasvua ja kehitystä tukevia kokemuksia. Analyysissä nostettiin esille myös niitä kokemuksia, joissa osallisuus tai jokin tarve ei toteutunut. Analyysi pohjautuu nuoren kerrontaan ja sitä kautta nuorelle mieleen jääneisiin kokemuksiin. Analyysin tarkoituksena ei ole muodostaa kokonaiskuvaa yksittäisen nuoren tilanteesta vaan ymmärtää nuorelle merkityksellisisiä kokemuksia ja hahmottaa sitä kautta yleistä näkemystä nuorten kokemuksista ja nuorille merkityksellisistä asioista. Tutkimuksen rajallisuuden tunnistaminen ja tietyn totuuden etsimisen hylkääminen ovat analyysin periaatteita. Analyysissä pyrittiin korostamaan nuoren kokemaa todellisuutta. Vaikka kokemukset korostavatkin yksilön näkökulmaa, voi samankaltaisia kokemuksia olla myös muilla saman yhteisön jäsenillä, jotka elävät samanlaisessa suhteessa maailmaan.

Nuoren kertomuksen mukaan hän koki omaksi yhteisökseen ryhmäkodin ja erityisesti muut ryhmäkodin nuoret, jotka olivat hänen vertaisiaan. Nuori puhui itsestään ja muista Suomeen yksin tulleista käyttäen sanaa maahanmuuttaja. Puheesta nousi useita kertoja esille, että maahanmuuttajat koetaan laajasti ryhmänä tai jopa yhteisönä ulkopuolisten toimesta, ja myös kyseinen nuori ikään kuin luokiteltiin siihen kuuluvaksi,

halusi hän sitä tai ei. Nuoren kertomuksen mukaan tähän käsitteelliseen ryhmään tai yhteisöön kuuluminen oli toimijuutta rajoittava ja siten osallisuutta vähentävä tekijä. Nuori koki tulleensa syrjityksi ja kiusatuksi oman kulttuuritaustansa, ulkonäkönsä ja ulkomaalaistaustansa tuoman leiman vuoksi. Hän koki syrjinnän takia koulun ja asuinpaikkakunnan ikäväksi ja pahaksi. Hyvänä ja turvallisena asiana nousi nuoren puheista esille ryhmäkoti ja sen muut asukkaat. Ne olivat nuoren elämässä kannattelevia tekijöitä. Nuori koki ryhmäkodin turvallisena paikkana ja sellaisena sosiaalisena ympäristönä, johon oli kiva tulla. Ryhmäkoti, sen asukkaat ja ohjaajat mahdollistivat osaltaan olemassaolon tarpeen täyttymisen. Perustarpeiden lisäksi ryhmäkodissa toteutui vuorovaikutus sosiaalisessa ympäristössä, ja vuorovaikutus sekä solidaarisuus kaikkien ryhmäkodissa elävien välillä loivat turvaa. Ryhmäkodissa asui muita nuoria, joilla oli samankaltaisia kokemuksia. Nuoret jakoivat kokemuksia toisilleen ja he keskustelivat niistä keskenään, joten nuorten yhteisö mahdollisti vertaisuuden kokemuksen. Ryhmäkodin muut nuoret toimivat ikään kuin sijaisveljinä ja siskoina, kun omat perheenjäsenet eivät olleet läsnä päivittäisessä elämässä.

Nuori koki ohjaajat johdonmukaisiksi ja luotettaviksi aikuisiksi, jotka pitivät huolta rutiineista ja yhteisistä säännöistä. Tämä edesauttoi turvallisuudentunteen vahvistumista. Nuori koki tulleensa autetuksi ja koki ohjaajien tuen välttämättömäksi, mutta ei kokenut voivansa verrata ohjaajia vanhempiinsa. Nuori koki joiltakin osin, että ohjaajien motivaatio olla töissä ryhmäkodissa oli nimenomaan työ ja toimeentulo. Hän koki, että ohjaajat olivat läsnä nuorten elämässä työvuoron ajan ja kuuntelivat nuorten suruja ja iloja sen vuoksi, että se oli heidän työtään. Hän pohti, että jotkut ohjaajat näyttivät kuitenkin tunteensa kuullessaan surullisia asioita nuorten taholta. Nuori mietti myös, että toisaalta ohjaajat olivat valinneet ohjaajan ammatin eikä heidän olisi ollut pakko olla ryhmäkodissa töissä, ja hän kertoi mielensä hieman muuttuneen ajansaatossa. Hän koki tärkeäksi, että ohjaaja oli aina paikalla ryhmäkodissa, kun nuori saapui kotiin. Ohjaaja kysyi aina nuoren kuulumiset, huolehti, hoivasi ja antoi lääkettä, jos hän oli kipeä. Nuori koki nauttivansa ohjaajien kanssa vietetystä ajasta ja yhteisistä keskusteluista. Hän pystyi kertomaan ohjaajille mieltään painavia asioita. Kertomuksesta välittyi nuoren kokemus välitetyksi tulemisesta ja aikuisen läsnäolosta. Nuoren kertomuksesta ilmeni, ettei nuorella ollut varmuutta, välittivätkö ohjaajat aidosti nuorista. Tämä ilmiö on tärkeä tunnistaa ja pohtia sen vaikutuksia lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen asumisyksiköissä, joissa kasvatuksesta vastaavat palkatut ammattilaiset.

Toinen yhteisö, johon nuori koki kuuluvansa, oli jalkapallojoukkue. Tämän yhteisön nuori koki voimauttavana ja mahdollisuuksia tarjoavana. Jalkapallojoukkue oli yhteisö ja paikka, johon nuori koki haluavansa aina mennä ja jossa hän tuli hyväksytyksi omana itsenään. Nuori koki ilmapiirin kannustavana ja ymmärtäväisenä, mikä motivoi nuorta jatkamaan ja kehittymään, ja nuori sai onnistumisen kokemuksia. Nuoren kertoman perusteella hän koki, että hänestä välitetään joukkueessa, hän on tärkeä ja hän tuli nähdyksi ja kuulluksi. Nämä nähdyksi ja kuulluksi tulemisen kokemukset rakensivat nuoren myönteisiä kokemuksia ja merkityksiä liittyen jalkapalloharrastukseen ja joukkueeseen. Jalkapallo, sen pelaaminen, joukkueen jäsenet ja laajemmin jalkapallo-yhteisö muodostivat myönteisten kokemusten kautta merkityksiä suhteessa nuoreen.

Yhteenkuuluvuuden tunne ryhmäkodissa ja jalkapallojoukkueessa, itsetuntoa kohottava kannustaminen ja itsensä toteuttaminen harrastuksessa ja kotona ovat identiteettiä vahvistavia tekijöitä ja lisäävät osallisuutta. Lisäksi osallisuutta tukevat myös sosiaaliset rytmit ja arkipäiväiset ympäristöt vuorovaikutuksessa toisten nuorten, joukkuekavereiden ja ohjaajien kanssa.

Nuori koki, että hänellä oli mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin omassa arjessaan. Erityisesti ohjaajat kysyivät nuoren mielipidettä usein ja ymmärsivät nuorta hyvin. Nuori nosti esille kotikokouksen, jossa viikoittain kysyttiin nuorten mielipiteitä yhteisiin asioihin liittyen. Nuoren mielipidettä olivat kysyneet myös eri viranomaiset ja kunta, ja nuori koki vaikuttamisen tärkeäksi. Vaikuttaminen itseä koskeviin asioihin ja kyky tehdä omaan liittyviä päätöksiä tuottavat tyytyväisyyden, pärjäämisen ja elämänhallinnan kokemuksia. Lisäksi tunne omasta arvokkuudesta vahvistuu.

Nuori koki hänelle merkityksellisiksi omat kiinnostuksen kohteensa, kuten jalkapallon, sijoittamiseen, talouteen liittyvien asioiden opiskelun ja uutisten seuraamisen. Nuori kertoi nauttivansa kotona oleskelemisesta, johon liittyivät kahvitteleminen ja ohjaajien kanssa jutteleminen. Nuori koki tekevänsä hänelle itselleen merkityksellisiä asioita, mikä tuottaa kokemuksen siitä, että oma aika on käytetty arvokkaasti. Tämä lisää jälleen hyvinvointia. Hallinnan tunne omasta ajankäytöstä ja elämästä luo merkityksellisyyden kokemuksen. Nuori kertoi itse valinneensa jäädä usein kotiin viettä-

mään aikaan itsekseen, vaikka kaverit pyysivät häntä mukaan ulos. Itse valittu yksinoleminen voi tuottaa joutilaisuutta, joka voi muuttua luovuudeksi. Tämä luovuus voi ilmetä esimerkiksi nuoren innostuksena talousasioiden opiskeluun.

Kertomuksessa nousi esiin useita kokemuksia syrjinnästä, kiusaamisesta ja rasismista. Nuoren elämänpiirin yksi olennaisista sosiaalisista ympäristöistä on koulu, jossa nuori viettää suuren osan päivästään ja tapaa muita ikäisiään nuoria. Syrjinnän kokemukset sijoittuivat suurimmaksi osaksi kouluun. Nuori kertoi kokeneensa sanatonta ja sanallista syrjintää päivittäin. Kiusaamistilanteissa katseet ja sanat välittävät merkkejä, joita ihminen oppii tulkitsemaan. Nämä merkit tuottavat edelleen mielikuvia ja tunteita, joista syntyy laajempia merkityksiä. Nuori kertoi, kuinka hän tiesi, ettei häntä haluta joukkoon tai hänen kanssaan ei haluta olla. Lopulta tunne toistui päivittäin koulussa. Koulusta tuli paikka, minne nuori ei olisi halunnut mennä. Opettajat nuori koki turvallisiksi aikuisiksi, jotka pitivät hänen puoliaan. Nuori kertoi käyneensä kiusaamisesta ja syrjinnästä huolimatta sinnikkäästi koulussa ja suorittaneensa peruskoulun loppuun. Hän kertoi pohtineensa paljon myös syitä kiusaajien toiminnalle. Nuori oli pohtinut kiusaajien lapsuutta, kasvatusta ja heidän vanhempiaan sekä vanhemmilta opittuja käyttäytymismalleja. Nuori pystyi asettumaan toisen ihmisen asemaan samalla kun kertoi omista kokemuksistaan. Hän puhui kiusaajista ymmärtävään sävyyn häneen kohdistuneesta syrjinnästä ja kiusaamisesta huolimatta.

Nuori kertoi kokemuksistaan tarkasti ja kuvaili tilanteisiin liittyviä tunteita. Nuori korosti haluavansa kertoa kokemuksistaan ja lisätä siten ihmisten tietoisuutta ja ymmärrystä. Nuori toivoi tulevansa kohdatuksi tasa-arvoisena ihmisenä. Hän toivoi, että luokkakaverit kohtelisivat häntä ja muita solidaarisesti ja hyväksyen asettumalla hetkeksi hänen asemaansa. Sanassa maahanmuuttaja on yleisesti ottaen vahvasti leimaava sävy. Omassa puheessaan nuori käytti itse sanaa maahanmuuttaja, ja useisiin kokemuksiin liittyi jaottelu ’’meihin’’ ja ’’muihin’’, jossa hän koki olevansa liitetty maahanmuuttajaryhmään. Nuoren kokemuksissa nousivat esille maahanmuuttajiin liittyvät asenteet, joiden vuoksi hän koki itseensä liitettävän pahuutta ja huonommuutta. Toiseuden kokemus on osallisuutta vähentävä tekijä. Toisaalta nuori käytti sanaa maahanmuuttaja myös hyväksyvässä merkityksessä ja itsekunnioittavaan sävyyn. Nuoren puheesta välittyi tarve vähentää sanan maahanmuuttaja ja maahanmuuttajiksi koettuun ryhmään liittyvää stigmaa.

Nuorella oli mahdollisuus liittää tutkimukseen nuoren omasta mielestä häneen arkeensa jollain tapaa liittyvä tai hänen elämäänsä kuvaileva kappale. Nuori toi haastatteluun Antti Tuiskun version kappaleesta Minun Suomeni, jonka sanat on laitettu tämän analyysin päätteeksi. Laulun sanoissa esiintyy samankaltaisia teemoja kuin nuoren kertomuksessa, ja siitä syystä se mainitaan myös tutkimustuloksissa. Kappaletta ei ole analysoitu erikseen, mutta sen avulla tutkimuksen lukija voi virittäytyä nuoren kertomuksesta välittyvään tunnelmaan.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Nuorella oli useita kokemuksia syrjinnästä, rasismista sekä kiusaamisesta mutta myös kokemuksia kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Negatiivisia merkityksiä tuottivat syrjinnän kokemukset koulussa sekä hänen taustansa tuoma stigma. Nuorelle positiivisesti merkitykselliset kokemukset olivat hyvinvointia tuottavia ja osallisuutta tukevia. Nuori koki merkitykselliseksi, että häntä kuultiin hänen omaan elämäänsä ja arkeensa liittyvissä asioissa ja hänet kohdattiin tasavertaisena yksilönä. Merkityksellisiä asioita olivat myös vertaistuki muilta yksikön nuorilta ja yksikön yhteiset säännöt, joita noudattivat sekä nuoret että ohjaajat. Myös ohjaajien huolenpito ja välittäminen tuottivat nuorelle merkityksiä ja hyvinvointia. Jalkapalloharrastus ja joukkue sekä ryhmäkoti olivat nuorelle merkityksellisiä ja osallisuutta tukevia yhteisöjä, joissa nuori tuli kohdatuksi omana itsenään. Nuorelle itselle merkityksellisten asioiden tekeminen, kuten jalkapallon harrastaminen ja vapaa-ajan vietto kotona tuottivat nuorelle hyvinvointia ja merkityksiä siitä, että hän käytti oman aikansa arvokkaasti. Nuoren hyvinvointia tukivat suhteet vertaisiinsa kavereihin, joukkuekavereihin sekä hänen arjessaan oleviin aikuisiin, kuten ohjaajiin, opettajiin ja valmentajaan. Nämä nuoren ympärillä olevat ihmiset tuottivat nuorelle osallisuuden kokemuksia vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. Lisäksi nuoren osallisuutta tukivat vaikutusmahdollisuudet viranomaisten ja kunnan edustajien tilaisuuksissa ja vaikutusmahdollisuudet arjessa, kuten kotikokouksessa. Merkityksellisiksi nousivat esiin monet päivittäiset arjen asiat ja hetket, kuten kahvin juominen ja keskustelut ohjaajien kanssa ja se, että joku kysyi päivän aikana kuulumiset.

Käytettävissä oleviin resursseihin nähden tutkimuksessa saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin, ja tutkimuksen tavoite kuvata nuoren kokemuksia toteutui. Tutkimuksessa onnistuttiin saamaan yksityiskohtaista tietoa nuoren kokemuksista ja kuvaamaan sitä mahdollisimman autenttisesti. Rajoittavina tekijöinä tutkimuksessa olivat aika sekä opinnäytetyön mitta ja laajuus. Tutkimuksen aihe oli sellainen, josta olisi ollut mahdollista toteuttaa laajempi ja syväluotaavampi tutkimus. Tutkimuksessa käytetty analyysimenetelmä perustuu vahvasti tutkijan tulkintaan ja intuitioon, joten tulkinnat rajaavat tutkimustuloksia. Tästä syystä tutkimuksen tulosten analyysin rinnalla tuloksina esiteltiin myös nuoren kertomus. Kertomuksen esittämisellä pyrittiin läpinäkyvyyteen, joka mahdollistaa lukijan omien havaintojen tekemisen tutkimusta lukiessa. Kertomuksella pyrittiin pitämään kirkkaana mielessä nuoren omat kokemukset, jotta tulkinnaksi ei syntyisi omista lähtökohdistani muodostunutta kuvitelmaa. Lopputuloksena voidaan lisäksi todeta, että tutkimuksen toteuttaminen tuotti mahdollisuuden saada haastateltavan nuoren ääni kuuluviin, mikä lisäsi siten nuoren osallisuutta ja osallisuuden kokemusta.

Luotettavuuden arvioinnin kannalta tutkittava ilmiö on selkeytyneempi verrattuna aikaisemmin saatavilla olleeseen tutkimustietoon. Tutkimusta tehdessä pyrin jatkuvasti olemaan tietoinen siitä, mikä nuorelle merkityksellisissä asioissa oli erilaista suhteessa omaan itseeni ja omien kokemusteni merkityksiin. Tulkintaa tehdessä pyrin skeptisyyteen ja itsekriittiseen työskentelyyn tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Kuten kertomuksestakin näkyy, nuori pystyi reflektoimaan omia kokemuksiaan haastatteluiden aikana ja niiden jälkeen. Ilmapiiri haastatteluiden aikana oli turvallinen ja avoin, ja haastattelutilanne oli keskustelunomainen ja rento. Kysymysten asettelussa pyrin ohjailemaan haastateltavaa mahdollisimman vähän, mutta palautin nuoren kerrontaa hänen omiin kokemuksiinsa tarvittaessa. Tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että merkityskokonaisuudet eivät ole rakentuneet omien ennakkouskomusteni tai teoriatiedon mukaisesti. Tutkimuksen prosessi on luotettavuuden lisäämiseksi avattu läpinäkyvästi tässä opinnäytetyössä, mikä mahdollistaa lukijan oman arvion tekemisen tutkimuksen luotettavuudesta.

Nuorelta kysyttiin palautetta tutkimuksesta, ja palaute oli seuraavaa. Haastattelut olivat nuoren mielestä hyvin toteutettuja ja tutkimustulosten esittely, kertomus ja analyysi olivat hyviä. Vaikka aihe oli raskas, teksti ei tuntunut nuoren mielestä raskaalta, sillä se sisälsi hyviäkin asioita. Nuoren mielestä oli hyvä, että aiheesta keskusteltiin lopuksi tekstin läpikäynnin yhteydessä. Tällöin aihetta voitiin avata ja voitiin yhdessä jakaa mielipiteitä, mitä ei varsinaisissa tutkimushaastatteluissa ollut mahdollista tehdä. Nuori kertoi palautteessa, että ikävät kokemukset ovat tällä hetkellä menneisyyttä. Jos vastaavanlainen tutkimus joskus toteutettaisiin, nuori toivoisi, ettei silloin haastateltavalla nuorella olisi samanlaisia kokemuksia syrjinnästä kuin hänellä itsellään on ollut.

Hämeenkyrön hybridiyksikön vastaavalta ohjaajalta kysyttiin palautetta opinnäytetyöstä ja palaute oli seuraavaa. ’’Tutkimuksen tavoitteet täyttyivät hyvin opinnäytetyössä. Tutkimuksessa korostui hyvin selvästi nuoren oma ääni ja näkemys asioista. Tutkimuksesta kävi hyvin ilmi nuoren kokemus osallisuuden näkökulmasta liittyen merkityskokonaisuuksiin (ryhmäkoti, harrastukset yms.). Haastateltavan nuoren kokemusten perusteella ymmärrämme paremmin toisten nuorten kokemusmaailmaa ja osaamme parantaa sitä kautta nuorten osallisuutta. Haastateltavan nuoren kertomuksen kautta saadaan arvokasta tietoa maahanmuuttajanuoren kokemusmaailmasta, joka koskee niitä asioita, joita hän joutuu kohtaamaan Suomessa. Tutkimustyö antaa tietoa, joka palvelee erityisesti ohjaajan työtä perheryhmäkodissa. Se antaa uutta syventävää tietoa, joka tulisi ottaa huomioon, kun nuoren kanssa luodaan luottamuksellista suhdetta ja työtä tehdään kuntouttavasta ja kotouttavasta näkökulmasta. Tutkimuksen pohjalta saamme tietoa myös siitä, miten voimme edelleen parantaa työtämme ja saada nuoren osallisuutta ja sen kokemusta vahvistumaan. Erityisen tärkeänä pidän sitä, mitä arjen asioita nuori kokee merkityksellisiksi ja mitkä tekijät tukevat hänen hyvinvointiaan. Näitä tekijöitä meidän tulisi aina vaan edelleen vahvistaa työssämme.’’ (Kukkula sähköposti 14.01.2021.)

Nuoren kokemus muistutti minua tulevana ammattilaisena jokaisen kokemuksen ainutlaatuisuudesta sekä kokemusten merkityksestä yksilölle. Tutkimuksen tekeminen vahvisti omaa käsitystäni siitä, kuinka aiheeseen perehtymisestä ja asian tuntemisesta huolimatta toisen ihmisen kokemusta ei voi kukaan toinen tietää tai ennustaa. Tutkimusta tehdessäni opin lisää omista ennakkokäsityksistäni sekä niiden vaikutuksista

omaan ammatti-identiteettiini. Tutkimusprosessi sai minut laajentamaan omia käsityksiäni ja uskomuksiani. Opin, että toisen kokemusten ymmärtäminen tai edes pyrkimys ymmärtää niitä on vuorovaikutusta ja luottamusta vahvistava tekijä. Koen, että kokemusten ymmärtäminen on olennainen osa sosiaalialan asiakastyötä ja väylä myötätuntoisen ja tasavertaisen asiakassuhteen luomiseen. Yleisesti tutkimus toi esille nuorelle tärkeitä teemoja, jotka hän halusi nostaa kaikkien tietoisuuteen. Vaikka tutkimuksessa keskityttiin yksilön kokemuksiin, monet tutkimustuloksissa esiin nousseet teemat ovat yleistettävissä koskemaan laajemmin nuoria, sosiaalipalveluita sekä yhteiskuntaa. Tutkimus on esimerkki siitä, kuinka paljon merkityksellistä kokemustietoa yhdellä nuorella voi olla. Tästä voidaan päätellä kokemustiedolla olevan merkittävä potentiaali sosiaalipalveluiden kehittämisen tukena.

’’Minun Suomeni

Minun Suomeni on isänmaa rajaton
Ei oo me ja ne muut
Vaan taivaalla kuu, joka loistaa kaikille
Minun Suomeni on kesäyö loputon
Raanujärvellä saa isän kaa kalastaa
Lapsen mieli ikuinen
Sitä kun aattelen, minä ymmärrän sen
Kaikki muuttuu, ja me mukana sen
Minun Suomeni on tähtitaivaan alla
Minun Suomeni on missä kuljenkaan
Ja sen löysin kun mä itkin ikävääni maailmalla
Minun Suomeni on kaunein päällä maan
Minun Suomeni on leipäjono loputon
Ei kaikille saa elämää ihanaa
Täällä töissä raadetaan
Minun Suomeni on vielä suvaitsematon
Vieläkin vaikeaa täällä on tunnustaa
Ketä oikein rakastaa
Tätä kun katselen
Kaikkee ymmärrä en
Oonko riittävän suomalainen
Minun Suomeni on tähtitaivaan alla
Minun Suomeni on missä kuljenkaan
Ja sen löysin kun mä itkin ikävääni maailmalla
Minun Suomeni on kaunein päällä maan
Minun Suomeni on kaunein päällä maan’’

(Tuisku, Sarriola, Kiiskinen, Mikkola & Reunamäki 2019.)

LÄHTEET

Aaltola, J & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 17.4.2020. https://docplayer.fi/51699174-Miten-kokemusta-voidaan-tutkia-fenomenologinen-nakokulma.html

Castaneda, A. Mäki-Opas, J. Jokela, S. Kivi, N. Lähteenmäki, M. Miettinen, T. Nieminen, S. Santalahti P. & PALOMA-asiantuntijaryhmä. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.12.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/PALOMA_K%C3%84SIKIRJA_WEB2.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Falk, H. Kurki, M. Rissanen P. Kankaanpää, S. Sinkkonen, N. 2013. Kuntoutujasta toimijaksi – kokemus asiantuntijuudeksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.1.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110670/URN_ISBN_978-952-302-028-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hanifi, R. 2012. Sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti. Tilastokeskuksen www-sivut. Viitattu 2.2.2021. http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-12-10_003.html

Hietala, O & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki. Viitattu 21.1.2021. https://kuntoutussaatio.fi/files/1944/kokemusasiantuntija-opas.pdf

Isola, A-M. Kaartinen, H. Leemann, L. Lääperi, R. Schneider , T. Valtari, S & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.4.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jyväskylän yliopiston www-sivut. 2020. Viitattu 20.12.2020. https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen

Kestilä, L. Kauppinen, T. & Karvonen, S. Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.). 2015. Arjen jäljillä – Nuorisobarometri. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura: Grano Multiprint Oy. Viitattu 5.6.2020. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf.

Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki. Viitattu 19.5.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Kotouttaminen.fi www-sivut. 2020. Viitattu 1.11.2020. https://kotouttaminen.fi/kotoutumislain-kasikirja

Kukkula, S. Hämeenkyrön hybridiyksikkö. 14.01.2021. Vastaanottaja: Julia Kokkonen. Lähetetty 314.01.2021 klo 10.25. Viitattu 14.01.2021.

Lapsistrategian työryhmät, toim. Heikkilä, M. 2019. Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. Opetus- ja kulttuuriministeriö & sosiaali- ja terveysministeriö. Valtioneuvosto. Helsinki. Viitattu 1.2.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Maahanmuuttoviraston www-sivut. 2020. Viitattu 1.2.2020. www.migri.fi

Myllyniemi, S. 2015. Arjen jäljillä - Nuorisobarometri. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura: Grano Multiprint Oy. Viitattu 5.6.2020. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf.

Nissinen, H. 2015. Millainen oli lapsuudenkotisi sosiaalinen pääoma? Sitran www-sivut. Viitattu 2.2.2021. https://www.sitra.fi/artikkelit/millainen-oli-lapsuudenkotisi-sosiaalinen-paaoma/

Nussbaum, M & Sen, A. 1993. The Quality of Life. Oxford: Clarendon Press.

Perttula, J & Latomaa T. 2006. Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Helsinki. Viitattu 1.2.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sopimus alaikäisten ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten vastaanotosta ja ryhmä- ja perheryhmäkotitoiminnasta sekä heidän tukiasumisesta ja jälkihuollosta. 2017. Viitattu 9.11.2020. https://hameenkyro.cloudnc.fi/download/noname/%7Ba48e9803-47c9-42a0-b4fd-0d328b18211c%7D/20705

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2020a. Kokemusosaaminen. Viitattu 10.5.2020. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/osallisuutta-edistava-hallintomalli-tukee-osallisuustyon-johtamista/kokemusosaaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2020b. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Viitattu 1.2.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2020c. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 14.6.2020. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2020d. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Viitattu 2.4.2020. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajalasten-nuorten-ja-perheiden-terveys/yksin-tulleet-alaikaiset-turvapaikanhakijat

Toikko, T. 2014. Subjektiivisen hyvinvoinnin mittaaminen – Nuorten hyvinvointikokemusta kuvaavan mittarin testaaminen. Teoksessa A. Nieminen, A. Tarkiainen & E. Vuorio (toim.) Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print Oy. Viitattu 1.6.2020. http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf

Tuisku, A., Sarriola, H., Kiiskinen, T., Mikkola, M. & Reunamäki, J. 2019. Warner Chappell Music, Inc. Viitattu 16.10.2020. https://www.musixmatch.com/lyrics/Antti-Tuisku/Minun-suomeni-Vain-elämää-kausi-10

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi. Viitattu 17.4.2020. https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118

Vilkka, H. 2017. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 17.4.2020. https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-756-0

LAIT JA ASETUKSET:

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010. L 30.12.2010/1386 muutoksineen.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. 2011. L 17.6.2011/746 muutoksineen.

Suomen perustuslaki 1991. L 11.6.1999/731 muutoksineen.

Kuntalaki 2015. L 10.4.2015/410 muutoksineen.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991. SopS 1991/60.